

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تهیه و تنظیم: معاونت پژوهش جامعه الزهراء علیها السلام

مدیر مسؤول و سردبیر: ربیحه حقانی

مدیر داخلی: سمیه مالیر

ویراستار: خدیجه کمیجانی

طراح گرافیک: محمد حسین همدانیان

هیأت تحریریه (به ترتیب حروف الفبا)

ربیحه حقانی: استاد جامعه المصطفی ص - گروه فلسفه و کلام

سیده سعیده غروی: استادیار - دانشگاه قم - علوم قرآن و حدیث

فاطمه مجاهدی: طلبه سطح ۳ کلام جامعه الزهراء علیها السلام - گرایش مهدویت

علی مصلحی: استاد مرکز تخصصی مهدویت - گروه قرآن و حدیث

محمد رضا نصوری: استاد مرکز تخصصی مهدویت - گروه تاریخ و فرقه‌های انحرافی

- نقل مطالب فصلنامه با ذکر مأخذ بلامانع است.

- این نشریه در پایگاه مجلات تخصصی نور، به نشانی www.noormags.ir نمایه می‌شود.

نشانی: قم، سالاریه، خیابان بوعلی، جامعه الزهراء علیها السلام تلفن: ۳۲۱۱۲۱۷۶ - ۰۲۵

آدرس الکترونیکی: anjoman.pajohesh@jz.ac.ir

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

سخن سردبیر

بیش از هزار سال از غیبت آخرین حجت الهی می‌گذرد و اهالی اقلیم قبله، با حسرت و انتظار، چشم به راه ظهور حضرتش نشسته‌اند. آنان وعده دولت حق و پیروزی سپاه ایمان را از خطاب **﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ﴾** (نور: ۵۵) شنیده‌اند و از ستم دوران به ستوه آمده و بی‌صبرانه، صبح روشن دیدار یار را انتظار می‌کشند، آنان به چشم خود، ظهور بدعت‌ها و کم‌رنگ شدن سنت‌ها را می‌بینند و دل در گرو وعده رسول رحمت و امامان هدایت صلوات الله علیه و علیهم بسته‌اند که **«اذ اقام القائم... لا یتروک بدعة الا ازالها ولا سنة الا اقامها»** (امام باقر علیه السلام، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۹)

در این قرن‌ها، هر از گاهی، سالوس‌هایی پیدا شدند که در پی آن بودند تا وعده الهی را بر خود منطبق ساخته و دعوی مهدویت را دستاویز رسیدن به شهرت یا شهوت سازند و صد افسوس که با دروغ و تزویر خود توانستند ساده‌لوحانی را بفریبند و با خود همراه سازند و با ربودن ایمانشان، از این نمود، جامه‌ای برای خود ببافند و فرقه و نحله‌ای برپا کنند و آن‌گاه که پرده از حیل‌ها و نیرنگ‌های آنان کنار رفت، فریب‌خوردگان ایمان آورنده به آنان، دچار سستی ایمان و کاستی امید گشتند و در اصل آموزه مهدویت و انتظار، دچار تردید گردیدند.

سوگمندان به باید بیان کرد؛ آموزه مهدویت که امیدبخش‌ترین آموزه دینی است، گاه با تفسیرهای ناصحیح و برداشت‌های نادرست روبه‌رو شده و به ضد خود مبدل گردیده است. در این مسیر، هزار و صد ساله، شاهد بودیم که ساده‌اندیشان، با فهم سطحی خود تلاش کرده‌اند علائم ظهور را بر اساس ذوق خود، معنی کنند و آن را به سلیقه خود، بر خدایاها و اشخاص معاصرشان منطبق سازند و از این انطباق‌های شتاب‌آلود و بدون سند، چه زخم‌ها که بر پیکر شیعه وارد نگردیده و چه امیدها که به سرخوردگی نینجامیده است!

پاسداری از امید مومنان و هدایت جان‌های منتظر، در گرو فهم صحیح و عمیق از مقوله مهدویت، بر اساس شیوه عقلانی شیعه و با به کارگیری اجتهاد مرسوم در حوزه‌ها با همه باید‌ها و نبایدهایش است و دستیابی به چنین فهم و چنان شیوه‌ای، نیازمند برپایی حلقه‌های تدریس، کرسی‌های نظریه‌پردازی و پژوهش‌های دقیق است.

«چکامه انتظار» بر آن است تا با ترویج شیوه‌های صحیح پژوهش در آموزه مهدویت، راه را بر ارائه تولیدات فکری پژوهشگران ارجمند و دانش‌پژوهان گرامی بگشاید. باشد که این بضاعت مزجاة، خدمتی هرچند ناچیز به مکتب انتظار به شمار آید و رضایت و نظر لطف آن یار سفرکرده را همراه سازد.

﴿يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَّا الصُّرُوجُنَا بِيضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا﴾ (یوسف: ۸۸)

فهرست مطالب

- ۹ نقش انتظار عارفانه در زمینه‌سازی ظهور
فاطمه مجاهدی
- ۲۳ نقش زن منتظر در مقابله با تهاجم فرهنگی
با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)
مریم خان‌جان‌زاده
- ۳۳ اثبات وجود امام زمان عَجَلُ اللَّهِ در آیات قرآن کریم
سیده مریم سیدعربی
- ۴۵ مصاحبه با حجة الاسلام والمسلمین محمدرضا نصوری
- ۴۹ معرفی کتاب الغیبه
- ۵۳ نرم‌افزار کتابخانه مهدویت
- ۵۵ معرفی انجمن علمی - پژوهشی مهدویت

راهنمای تدوین و ارسال مقالات

۱. مقاله باید به زبان اصلی و رسمی نشریه (فارسی) و حجم آن حداکثر ۶۰۰۰ الی ۸۰۰۰ کلمه باشد.
۲. عنوان:
عنوان مقاله باید دقیق، علمی، متناسب با متن مقاله و با محتوایی رسا و مختصر باشد.
۳. مشخصات نویسنده:
شامل نام و نام خانوادگی، رتبه علمی، مشخصات تحصیلی به تفکیک رشته، مقطع و محل تحصیل، شماره تلفن و نشانی الکترونیکی باشد.
۴. چکیده:
آیینیه تمام نما و فشرده بحث است که باید دربردارنده عنوان و موضوع مقاله، قلمرو و ماهیت پژوهش، هدف پژوهش، روش تحقیق و اشاره به مهم ترین نتایج باشد و در ده سطر یا ۱۵۰ کلمه تنظیم شود.
واژه های کلیدی: واژه های کلیدی باید حداقل سه واژه و حداکثر پنج واژه از میان کلماتی که نقش نمایه و فهرست را ایفا می کند و کار جست و جوی الکترونیکی را آسان می سازد، انتخاب شود.
۵. مقدمه:
شامل خلاصه ای از بیان مسأله، اهمیت و ابعاد موضوع، اهداف پژوهش، سؤال ها و پیشینه پژوهش باشد.
۶. بدنه اصلی مقاله:
 - ۱-۶. بدنه مقاله شامل متن اصلی و بندهای مجزا بوده، به گونه ای که هر بند حاوی یک موضوع مشخص باشد و هر دسته از موضوعات مرتبط در ذیل یک عنوان خاص قرار می گیرد.
 - ۲-۶. در ساماندهی بدنه اصلی لازم است به مواردی چون: توصیف و تحلیل ماهیت ابعاد و زوایای مسأله، نقد و ارزیابی نظریات رقیب به طور مستدل، تبیین نظریه پذیرفته شده و تقسیم بندی مطالب در قالب محورهای مشخص، پرداخته شود.
 - ۳-۶. در مواردی که مطلبی بعینه از منبعی نقل می شود، ابتدا و انتهای آن مطلب در گیومه «» قرار داده شود.
۷. نتیجه گیری:
قریب ۱۰۰-۲۰۰ کلمه و شامل یافته های پژوهش به شیوه ای دقیق و روشن، تبیین میزان ارتباط یافته ها با اهداف پژوهش و ارائه راه کارها و پیشنهادات.
۸. ارجاعات:
ارجاع به منابع و مآخذ در متن مقاله، به شیوه استناددهی (APA) باشد و در پایان نقل قول یا موضوع استفاده شده، به شکل ذیل آورده شود:
 - ۱-۸. منابع فارسی: (نام خانوادگی مؤلف، سال نشر، جلد، صفحه)؛ مثال: (حسینی، ۱۳۷۶، ج ۲، ص ۸۳)
 - منابع لاتین: (صفحه، جلد، سال نشر، نام خانوادگی مؤلف)؛ مثال: (planting, 1998, p.71)
 - آیات قرآن: (نام سوره: شماره آیه)؛ مثال: (بقره: ۲۵)
 - ۲-۸. چنانچه نام خانوادگی مؤلف، مشترک باشد باید نام او هم ذکر شود.
 - ۳-۸. چنانچه از نویسنده ای در یک سال، بیش از یک اثر انتشار یافته باشد، با ذکر حروف الفبا پس از سال انتشار، از یکدیگر

متمایز شوند.

۴-۸. چنانچه به دو اثر با مؤلفان متفاوت ارجاع داده شده است به این صورت به آن دو اشاره شود:

(نام خانوادگی، سال انتشار، شماره صفحه / نام خانوادگی، سال انتشار، شماره صفحه)

۵-۸. یادداشت‌ها و پانوسه‌ها: تمام توضیحات ضروری، در انتهای متن مقاله آورده شود. (ارجاع و اسناد در یادداشت‌ها، مانند متن مقاله، به روش درون‌متنی (بند ۸) خواهد بود.)

۹. فهرست منابع:

در پایان مقاله، فهرست منابع الفبایی به ترتیب منابع فارسی، عربی و لاتین به صورت ذیل ارائه شود:

۱-۹. کتاب: نام خانوادگی و نام نویسنده، نام کتاب، نام مترجم یا مصحح، شماره جلد، نوبت چاپ، محل انتشار: نام ناشر، تاریخ چاپ (ق/م).

مثال: مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، تهران: صدرا، ۱۳۸۳.

۲-۹. مقاله مندرج در مجلات: نام خانوادگی و نام نویسنده، «عنوان مقاله»، نام نشریه، دوره نشریه، شماره نشریه، سال نشر، از صفحه تا صفحه.

مثال: فرامرز قراملکی، احد، «طبقه‌بندی جریان‌های رازی‌شناسی در ایران و غرب»، آینه میراث، ش ۵۰، بهار و تابستان ۹۱، ص ۲۵۰-۲۳۵.

۳-۹. مقاله مندرج در مجموعه مقالات یادبیره‌المعارف‌ها: نام خانوادگی و نام نویسنده، «عنوان مقاله»، نام کتاب، نام ویراستار، شماره جلد، نوبت چاپ، محل انتشار: نام ناشر، سال نشر.

مثال: قربان‌نیا، ناصر، «زن و قانون مجازات اسلامی»، مجموعه مقالات زن و خانواده، قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۲.

۴-۹. پایان‌نامه: نام خانوادگی، نام، عنوان پایان‌نامه، رشته، نام دانشگاه، نام کشور، سال دفاع.

۵-۹. منابع الکترونیکی: نام خانوادگی، نام، نام مقاله، نشانی اینترنتی.

۱۰. نقل قول‌های مستقیم، به صورت جدا از متن، با تورفتگی (یک و نیم سانتی‌متر) از سمت راست درج گردد.

۱۱. عنوان کتاب در متن مقاله، ایتالیک و عنوان مقاله در گیومه « » قرار گیرد.

۱۲. مقاله در الگوی A4 با رعایت فضای مناسب در حاشیه‌ها و میان‌سطرها، در محیط word، و متن مقاله با قلم B Mitra 12 (لاتین TimesNewRoman10) و یادداشت‌ها و کتابنامه B Mitra 12 (لاتین TimesNewRoman10) حروف‌چینی شود.

۱۳. **عناوین تیترا:** عناوین با روش شماره‌گذاری عددی و ترتیب اعداد در عناوین فرعی، از چپ به راست تنظیم شود و در صورت طولانی شدن تیتراهای فرعی، اعداد فارسی به کار رود.

۱۴. **اشکال، نمودارها و جداول:** اصل عکس‌ها و نمودارها، باید همراه با متن مقاله، در محل مناسب علامت‌گذاری شده و دارای زیرنویس باشد.

ارتباط با مدیریت مجله از طریق تلفن ۳۲۱۱۲۴۸۴ و نشانی دفتر انجمن علمی-پژوهشی

یا رایانامه (anjoman.pajohesh@jz.ac.ir) امکان پذیر است.

نقش انتظار عارفانه در زمینه سازی ظهور

فاطمه مجاهدی^۱

مقدمه

بی تردید انتظار، اصلی فطری است که با نهاد انسان آمیخته و لازمه حیات بشری است؛ از این رو همه انسان ها به نوعی منتظرند و نوع انسان از نخستین روز زندگی منتظر بوده و انتظار سابقه ای به قدمت بشر دارد. بسیاری از پیامبران گذشته، دارای غیبت بوده اند، بنابراین همراه غایب شدن آنان به طور معمول، انتظار نیز وجود داشته است.

در عصری که ما زندگی می کنیم انتظار، راهبردی امیدبخش و سازنده است که با دعوت مومنان به انتظار سازنده برای ظهور منجی مصلح و عدالت گستر الهی، در واقع بشر را به زمینه سازی ظهور منجی و ایجاد حکومت واحد جهانی آن مصلح عدالت گستر، هدایت می کند، اما متأسفانه عده ای نتوانستند تصور درستی از ماهیت و مفهوم انتظار داشته باشند و با انتظار جاهلانه و نگرشی منفی و منفعلانه از معنای انتظار، باعث گمراهی خود و جامعه می شوند که نمی تواند معنای واقعی انتظار باشد. اکنون این سؤال مطرح است که نقش انتظار عارفانه در زمینه سازی ظهور چیست؟

۱. طلبه سطح ۳ کلام (گرایش مهدویت) جامعه الزهراء علیها السلام.

در ادبیات دینی مکتب اسلام، واژه انتظار در کتب قدیمی اهل سنت و شیعه موجود است. شیخ طوسی، شیخ صدوق و علامه مجلسی از علمای شیعه و ترمذی، جوینی و... از دانشمندان اهل سنت از پیامبر ﷺ نقل کرده‌اند: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِنْتِظَارُ الْفَرَجِ». تعابیری که در مورد معنای انتظار از معصومان ﷺ وارد شده است حکایت از این دارد که آنان انتظار را مقارن با عمل دانسته‌اند و گرنه انتظاری که باعث رکود و سکوت و انزوا شود چگونه در کلمات معصومان ﷺ «افضل عبادات» و «افضل اعمال» قرار خواهد گرفت.

انتظار در لغت

انتظار از ماده «ن، ظ، ر» در لغت به معنای چشم به راه بودن، چشم داشتن و توقع نگهبانی و نوعی امید به آینده و درنگ در امور است. (مصطفوی، ۱۳۷۱، ج ۱۲، ص ۱۶۶)

انتظار در اصطلاح

در فرهنگ اسلام، انتظار به معنای چشم به راهی و لحظه‌شماری برای ظهور موعود و انتظار فرج، نگرانی برای تحقق یافتن آرمان بزرگ بشر است. انتظار به حالت کسی گفته می‌شود که از وضع موجود ناراضی و در تلاش برای موقعیت مطلوب است. (مکارم شیرازی، ۱۳۵۶، ص ۳۹) استاد مطهری معتقد است: «اصل انتظار فرج از یک اصل کلی قرآنی به نام حرمت یأس از رحمت الهی استنتاج شده است». (مطهری، ۱۳۸۹، ص ۱۴)

بهتر است اصطلاح انتظار این‌گونه تعریف شود: «نارضایتی از وضع موجود در بعد عقیدتی و عملی جهت رسیدن فرج؛ یعنی حکومت مهدوی». در واقع انتظار، تنها یک واژه یا حالت نیست، بلکه فرهنگی است که در ساختار ذهنی، اسلوب اندیشه، شیوه زندگی، چگونگی نگرش به هدف زندگی و آینده، دخالت دارد و در ترسیم خطوط عقیدتی، اخلاقی، سیاسی و اجتماعی فرد و جامعه نقش عمده دارد. (آصفی، ۱۳۸۲، ص ۲۱)

مفهوم زمینه‌سازی ظهور

حقیقت انتظار عارفانه و سازنده، آمادگی در زمینه‌سازی ظهور است. در روایتی از پیامبر اکرم ﷺ

آمده است «يَخْرُجُ نَاسٌ مِنَ الْمَشْرِقِ فَيُوطِنُونَ لِمَهْدِي». (قرزویی، بی تا، ج ۲، ص ۱۳۳)

از واژه «يُؤْتُونَ» از مصدر «وَطَأ» معنای زمینه‌سازی استفاده می‌شود. زمینه‌سازی در لغت فارسی به معنای مقدمه‌چینی، آماده ساختن، تهیه مقدمات برای منظوری است؛ اما در لغت عرب، با توجه به ویژگی لغوی، «وَطَأ» به معنای زمینه‌های چیزی را به طور کامل فراهم کردن و راه را از هر جهت هموار کردن و برآن تسلط داشتن است. (معین، ۱۳۷۱، ص ۲۰۱۸)

در بحث مهدویت، ظهور برابر غیبت، به معنای آشکار شدن امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف است. زمینه‌سازی ظهور؛ یعنی فراهم ساختن و ایجاد مقدمات، اسباب و علل ظهور به گونه‌ای که شرایط، برای خارج شدن امام از پرده غیبت، مهیا و هموار باشد تا امام بتواند حرکت خود را آغاز و حاکمیت جهانی‌اش را محقق کند. (بالادستیان، ۱۳۸۳، ص ۱۱۵)

انواع انتظار

انتظار فرج و آرزو، امید و دل بستن به آینده، دو گونه است: نخست، انتظاری که سازنده و نگهدارنده، تعهدآور، نیروآفرین و تحرک‌بخش است، به گونه‌ای که می‌تواند نوعی عبادت و حق‌پرستی شمرده شود؛ و دیگری انتظاری که گناه، ویرانگر، اسارت‌آور و فلج‌کننده است. (مطهری، ۱۳۸۹، ص ۱۵) برخی نوع اول را «انتظار اعتراضی» و نوع دوم را «انتظار احترازی» نام‌گذاری نموده‌اند. (حیدری، ۱۳۸۱، ص ۳۲)

أ. انتظار عارفانه

بهتر است انتظار نخست را عارفانه بنامیم؛ زیرا انسان از چیزی یا کسی پاسداری کرده و انتظار او را می‌کشد که او را شناخته و به او معرفت داشته باشد، اگر شناخت و معرفت، صحیح و شایسته باشد، انتظار نیز واقعی است؛ از این رو در عصر غیبت امام، انتظار یا حقیقی و از روی معرفت و عقل است یا بر اساس عدم شناخت و جاهلانه است. شیعه و سنی از رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نقل کرده‌اند: «مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً»؛ هر کس بدون شناخت امام زمان و حجت عصر خویش بمیرد، به مرگ جاهلیت مرده است. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۳۲، ص ۳۲۱) منظور از معرفت به امام عصر که حاصل آن، انتظار عارفانه است، شناخت، تنها شناخت شناسنامه‌ای و تاریخی آن حضرت نیست که انسان بداند نامش چیست و فرزند کیست، در چه عصری زندگی می‌کرده و...؟! بلکه مراد از شناخت امامت، اعتقاد به ولایت و معرفت به مقام و شخصیت امام است و افزون بر آن، اطاعت نیز لازم است و گرنه حاکمان

برخاسته از سقیفه، طاغوت شام، فاجعه آفرینان انسانیت‌کش کربلا، هارون الرشید، مأمون و... بیش از هر فرد دیگری به ظاهر امامان عصر خود را می‌شناختند. (جوادی آملی، ۱۳۷۹، ج ۵۲، ص ۱۴۰)

ب. انتظار جاهلانه

از آنجا که مرگ، عصاره زندگی است و هر فرد، آن‌گونه که زندگی کرده است می‌میرد، اگر مرگ کسی جاهلی باشد آشکار است که زندگی‌اش نیز جاهلانه بوده است؛ چون ممکن نیست کسی زندگی عارفانه و عاقلانه داشته باشد، ولی به مرگ جاهلیت بمیرد؛ بنابراین اگر کسی امام زمانش را نشناسد، نه تنها مرگش جاهلی است؛ بلکه حیات او نیز حیاتی جاهلانه خواهد بود و انتظار چنین فردی نیز از روی عدم معرفت، غیرواقعی و جاهلانه است. (همان، ص ۱۴۱)

علت انواع انتظار

دو نوع نگاه و برداشت نسبت به مسأله انتظار وجود دارد؛ که در نگاهی آن را عارفانه، مثبت، سازنده و زمینه‌ساز ظهور و فرج می‌نماید و در نگاه دیگر آن را جاهلانه، منفعلانه، منفی و سطحی می‌سازد. این امر ریشه در عوامل متعددی دارد؛ یکی از علل مهم تفاوت این دو نوع نگاه، این است که هر فرد میزان قدرت، اراده و تأثیرگذاری انسان در جریانات و حوادث تاریخی را تا چه اندازه می‌داند؟ علت دیگر، نحوه برداشت از برخی روایات است که هر نوع قیام و حرکت در عصر غیبت را محکوم به شکست، معرفی می‌کند.

انتظار جاهلانه و خاموش، به دیدگاه افرادی اطلاق می‌شود که پدیده ظهور حضرت حجت عجل‌الله‌تعالی ورحمة‌التعالی را امری جبری و خارج از اراده و خواست انسان می‌دانند و برای عوامل انسانی و طبیعی، نقش چندانی قائل نیستند؛ از این رو، در عصر غیبت نیز شیعیان را به زمینه‌سازی و تهیه مقدمات ظهور مکلف نمی‌دانند. (صمدی، ۱۳۸۸، ج ۱۱، ص ۱۲۰) این نگرش منفی و منفعلانه به موضوع انتظار، گاه از نگاه سطحی و تلقی نادرست نسبت به مفاد برخی روایاتی ناشی می‌شود که از نفی هرگونه قیام و حرکت در عصر انتظار و باطل بودن یا نافرجام بودن آن سخن می‌گوید، آنجا که امام صادق عجل‌الله‌تعالی به ابوبصیر فرمود: «كُلُّ رَأْيَةٍ تَرْفَعُ قَبْلَ قِيَامِ الْقَائِمِ عجل‌الله‌تعالی ورحمة‌التعالی فَصَاحِبُهَا طَاعُوتٌ يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ». (کورانی، ۱۴۱۱، ج ۳، ص ۴۳۱) پرچمی که قبل از قیام حضرت قائم عجل‌الله‌تعالی ورحمة‌التعالی برافراشته شود، صاحب آن طاغوت بوده، اطاعت او خروج از اطاعت خداست.

این نوع برداشت منفی از ظاهر این روایات، بر این مطلب استوار است که اقدامات زمینه‌ساز برای ظهور، مستلزم قیام علیه حاکمان جور و تغییر وضع سیاسی-اجتماعی است، در حالی که چنین اقداماتی طبق روایات؛ ۱. محکوم به بطلان و حرام است؛ ۲. بی‌نتیجه و محکوم به شکست است؛ بنابراین در زمان غیبت، جز سکوت و به انتظار ظهور حضرت، راه دیگری وجود ندارد. غافل از اینکه چنین روایات، به قیام‌هایی ناظر است که به نام مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه صورت گیرد، نه هر نوع قیام و اقدام اصلاحی ولو برای اقامه حق و احیای دین باشد. (صمدی، ۱۳۸۸، ج ۱۱، ص ۱۲۱) امام خمینی رحمته الله علیه، انجمن حجتیه‌ها را مصداق این گروه دانسته و درباره آنها می‌گوید: «یک دسته دیگری بودند که می‌گفتند که هر حکومتی اگر در زمان غیبت محقق بشود، این حکومت باطل و برخلاف اسلام است. آنها مغرور بودند، آنهایی که بازیگر نبودند مغرور بودند به بعضی از روایاتی که وارد شده است، براین امر که هر علمی بلند شود قبل از ظهور حضرت، آن علم، علم باطل است.» (خمینی، ۱۳۶۹، ج ۱۴، ص ۲۱)

در نگرش منفی به انتظار، هر اصلاحی محکوم است؛ زیرا هر اصلاح، نقطه‌ای روشن به شمار می‌آید و تا زمانی که در صفحه اجتماع، نقطه روشنی وجود دارد، دست غیب ظاهر نمی‌شود؛ بلکه برخلاف آن، هر گناه، فساد، ظلم، تبعیض، حق‌کشی و هر پلیدی به حکم این‌که مقدمه اصلاح کلی است و انفجار را نزدیک می‌کند، رواست! البته طرفداران این دیدگاه که به نوعی، خود افرادی صالحند، در نگرش تفریطیشان به مسأله انتظار ظهور، یکسان نیستند؛ بلکه برخی، دیدگاه تفریطی شدید و برخی نیز اعتقادات ملایم‌تری دارند.

در انتظار عارفانه و زمینه‌ساز، نگاه جامع و کاربردی به مقوله انتظار وجود دارد. در این نوع نگاه، نه تنها اراده، تلاش و خواست جمعی، نقش موثر و تعیین‌کننده در تسریع ظهور دارد؛ بلکه بر این اساس انتظار، بدون توجه به ساز و کارها و اقدامات زمینه‌ساز، امری نامعقول و بی‌معناست. خوش‌بختانه امروزه این نگاه مثبت و کاربردی به مفهوم انتظار، به یک نگرش غالب، میان پژوهشگران معاصر تبدیل شده است. در این نگرش، ارزیابی دقیق اوضاع گذشته و تلاش برای تغییر وضعیت موجود، از الزامات تفکر انتظار به شمار می‌آید و تکالیف فردی و اجتماعی شخص منتظر نیز تا حدی روشن می‌گردد. این نوع انتظار، تعهدآور، تحرک‌بخش و نیروآفرین است و شناخت، تعهد و تلاش برای فراهم‌سازی مقدمات ظهور، از راه ایجاد آمادگی‌های فکری، روحی و جسمی برای کسب ورع و پاکی و تلاش در جهت گسترش فضیلت‌های اخلاقی و زدودن مظاهر

ظلم و پلیدی در جامعه، جوهر اصلی آن است. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «مَنْ سَرَّ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ فَلْيَنْتَظِرْ، وَ لِيَعْمَلْ بِالْوَرَعِ وَ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ وَ هُوَ مُنْتَظَرٌ، فَإِنْ مَاتَ وَ قَامَ الْقَائِمُ بَعْدَهُ كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ أَدْرَكَهُ، فَجِدُّوا؛ (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۲، ص ۱۴۰) هرکه دوست دارد در زمره یاران قائم قرار گیرد باید منتظر ظهورش باشد و در حال انتظار، مطابق تقوا و نیکی رفتار نماید. اگر قبل از قیام حضرت بمیرد، اجر و پاداش کسی را دارد که ظهور قائم را درک کرده باشد، پس کوشش کنید.»

بر اساس این نوع نگاه، هدیه ظهور، چیزی نیست که خداوند آن را برخلاف نبود شرایط لازم، بر جامعه بشری تحمیل نماید؛ بلکه شرط مهم این است که مردم از سر شعور و آگاهی و با میل و انتخاب خود، اهمیت و ضرورت ظهور حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه له را درک کنند و با مجاهدت و برنامه‌ریزی، در جهت تحقق این آرمان، تلاش نمایند تا خداوند آنان را از چنین نعمتی بهره‌مند سازد و وعده الهی بر ظهور منجی موعود، محقق گردد.

این دیدگاه بر این استدلال استوار است که پدیده ظهور، گرچه یک رخداد فوق‌العاده و بی‌نظیر به شمار می‌آید؛ اما هرگز پدیداری فراطبیعی و بریده از اوضاع جاری در این عالم نیست، بلکه رخداد ظهور برای برپایی نظام عدل جهانی و تحقق حاکمیت همه‌جانبه دین اسلام، یک حادثه طبیعی مربوط به جامعه انسانی و برای سامان دادن به اوضاع زندگی است و مانند هر پدیده طبیعی، دارای عوامل، مقدمات و شرایط است. (صمدی، ۱۳۸۸، ج ۱۱، ص ۱۲۳)

آثار انتظار عارفانه در زمینه‌سازی ظهور

انتظار فرج انتظاری سازنده، عارفانه و زمینه‌ساز به شمار می‌آید، که دارای آثار متعدد است:

۱. اثر فردی

انتظار عارفانه، منتظر را به سوی هدف اسلام حرکت می‌دهد، به عبارت دیگر، انتظار تنها امید و آرزو نیست؛ بلکه همراه با آن عمل نیز هست، تنها توقع نیست؛ بلکه از منتظر، تلاش و کوشش می‌طلبد و بالاخره تنها صبر و سکون نیست؛ بلکه مبارزه با جهل، جهاد در مقابل دشمن، زمینه‌سازی برای ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه له و آمادگی همه‌جانبه را می‌طلبد. خلاصه این‌که یکی از آثار انتظار، عمل و فعالیت برای تحقق اهداف اسلامی یا نزدیک شدن به هدف‌های اسلامی است.

برای شناخت نقش انتظار، بهتر است ابتدا هدف‌های اسلام را بدانیم، هدف اسلام؛ آزادی انسان‌ها، خاتمه دادن به شرک و بت‌پرستی و فساد و گناه، برچیدن بساط ظلم و استثمار، آزاد نمودن و پاکسازی مغزها از خرافات و عقاید موهوم، برداشتن امتیازات پوچ و مادی، مبارزه با جهل و نادانی، اجرای عدالت و امنیت، بهره‌برداری عموم از نعمت‌های الهی، برقراری احکام خدا، استقرار نظم و حفظ حقوق و فراهم کردن امکانات است. (صافی گلپایگانی، ۱۳۷۲، ج ۱، ص ۳۶۷) تا انسان به هدف خلقت که تکامل انسان است برسد. اگرچه ما می‌دانیم تمام اهداف اسلامی به طور کلی فقط در عصر ظهور حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الیه تحقق خواهد یافت، اما این به این معنا نیست که نباید در عصر غیبت در جهت تحقق اهداف اسلامی تلاش کنیم و دست روی دست گذاشته و در انتظار منتظر بمانیم؛ بلکه منتظر، باید برای رسیدن به اهداف اسلامی از هم‌اکنون تلاش وسیع خود را نشان دهد تا زمینه‌ای برای تحقق اهداف اسلامی فراهم گردد، پس انتظار عارفانه در منتظر، حرکت ایجاد می‌کند تا او بتواند زمینه برای تحقق اهداف اسلامی را فراهم نماید.

دشمن، از این نوع انتظار، خوف و وحشت دارد؛ لذا با همه آمادگی، وارد صحنه شده است و معنای سازنده انتظار را تبدیل به معنای ویرانگر آن کرده است.

انتظار عارفانه، درس حرکت با معنا یعنی حرکت به سوی تحقق اهداف اسلامی را به ما می‌دهد که نتیجه آن حرکت و زمینه‌سازی از این قبیل است:

۱. به جریان افتادن نیروهای نهفته در دوران انتظار؛
۲. معنا یافتن زندگی (زیرا زندگی بدون هدف، انسان را به سوی مرگ می‌کشاند)؛
۳. رشد قدرت تحمل به سبب قداست و عظمت هدف؛
۴. آمادگی برای قبول حق.

منتظر واقعی و عارف به امام زمان خویش، منتظر تحولات وسیع و اصلاحات عمیق در جهان است، چنین تحول و اصلاحی قبل از هر چیز، نیازمند عناصر آماده و ساخته شده انسانی است و این در درجه اول، محتاج بالا بردن سطح اندیشه، آمادگی روحی و فکری، آگاهی برای پیاده کردن برنامه عظیم و جهانی منجی آخرالزمان است. منتظر واقعی هرگز نقش تماشاچی را ندارد و باید خود صالح باشد و در صف اصلاح طلبان قرار گیرد.

اصلاح و تغییر همه جهان و پایان دادن به همه مظالم و نابسامانی‌ها، کار کوچکی نیست و برای چنین هدف بزرگی باید آماده باش و انتظار وسیع و عمیق وجود داشته باشد و انسان‌هایی

بسیار بزرگ، مصمم، نیرومند، پاک و آگاه لازم است و انتظار عارفانه چنین انسان هایی را می سازد.
(حکیمی، ۱۳۷۳، ص ۲۸۵)

۲. اثر اجتماعی

منتظران واقعی، تنها به خویش نمی پردازند؛ بلکه مراقب حال جامعه و یکدیگرند؛ زیرا برنامه عظیم و سنگینی که انتظارش را می کشند، برنامه ای فردی نیست و باید به صورت دسته جمعی و همگانی اجرا شود؛ کوشش ها و تلاش ها باید هماهنگ و به عمق و وسعت همان برنامه انقلاب جهانی باشد؛ در نتیجه سازندگی و اصلاح از حوزه مسایل فردی به جامعه هم منتقل خواهد شد.
(همان، ۱۳۷۳، ص ۲۸۶)

امام هادی علیه السلام می فرمایند: «اگر نبودند علمایی که بعد از غیبت قائم ما، به سوی او دعوت می نمودند و به سوی او رهنمود می شدند، از دین او دفاع می کردند و بندگان ناتوان را از دام شیطان. لعنة الله علیه. و مریدهای شیطان نجات می دادند، احدی باقی نمی ماند جز اینکه از دین خدا باز می گشت و مرتد می شد؛ اما این علما، زمام دل های ضعفاى شیعه را به دست باکفایت خود می گیرند؛ چنانکه ملوان ها، زمام کشتی را به دست می گیرند و سرنشین های کشتی را از خطر مرگ حفظ می کنند، اینها در نزد خدای تبارک و تعالی برترین بندگان خدا هستند.» (نعمانی، بی تا، ص ۳۷۶)

بنابر روایت بالا، منتظران ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه در زمان غیبت، به اصلاح دیگران می پردازند و از دین دفاع می کنند. چراکه هدف حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه هدفی جهانی است و مخصوص به یک منطقه و یا یک قوم و ملت و یک فرقه نیست؛ از طرفی منتظر، مرتبط با جامعه است و جامعه فاسد، ممکن است فرد صالح را نیز به فساد بکشاند؛ لذا از حال دیگران غافل نیست، بلکه بنابر مقتضای انتظار، هر جا ضعفی مشاهده کرد، برای اصلاح آن می کوشد و با تلاش و کوشش خود ضعف های آسیب زنده را ترمیم و نقاط قوت را تقویت می نماید و این گونه خود و جامعه را از فساد ننگه می دارد و برای اصلاحات جهانی زمینه سازی می کند. (رضوان حیدر، ۱۳۸۵، ص ۱۳۰)

۳. اثر فرهنگی

در بخش فرهنگ، کسی منتظر واقعی آن حضرت است که افزون بر خودسازی، به دگرسازی نیز بپردازد تا از این راه، زمینه ظهور امام را فراهم کند. امام محمد باقر علیه السلام به عبدالحمید واسطی

که از شیعیان بود و گویا از طولانی شدن انتظار ملول و دل‌تنگ شده بود، فرمود: به خدا قسم! کسی که خودش را در راه خدا وقف کند، خدای سبحان برای او راه گشایش قرار می‌دهد. خدا رحمت کند بنده‌ای را که خود را وقف ما کند! خدا رحمت کند بنده‌ای را که امر ما را احیا گرداند! عبدالحمید که این فضایل را شنید، گفت: پس اگر قبل از درک قائم شما بمیرم چه می‌شود؟ امام علیه السلام فرمود: اگر کسی از شما بگوید (تصمیم داشته باشد) اگر قائم آل محمد علیهم السلام را درک کنم، یاریش خواهم کرد؛ مانند کسی است که با شمشیر خود، کنار آن حضرت نبرد می‌کند (و اجر شهید را دارد). (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۵۲، ص ۱۲۶)؛ اما کسی که در رکاب او به فیض شهادت نایل می‌آید، اجر دو شهید را دارد. (جوادی آملی، ۱۳۷۹، ص ۵۰)

مهم‌ترین اثر فرهنگی انتظار عارفانه، تبلور آن در اصول عقاید و جهان‌بینی منتظران و مهدی‌باوران است:

۱. تبلور در توحید: یکی از ابعاد مهم انتظار عارفانه که پیوسته باید مورد توجه باشد، بُعد توحیدی آن است. انتظار، در ماهیت خود، انسان منتظر را متوجه مبدأ عالم، خدای جهان و سرچشمه تمام هستی‌ها و هستی‌ها می‌کند. انسان منتظر، همواره چشم به راه فرجی است که به قدرت مطلقه الهی تحقق خواهد یافت. منتظران، چشم به راه «مهدی» هستند. مهدی کیست؟ بنده، خلیفه خدا و ولی خدا در زمین که به قدرت خدا، مشغول عبادت خدا، غرق در خدا و واسطه گرداندن اوضاع جهان است و روزی به امر خدا، برای استقرار بخشیدن به دین خدا و نجات جامعه بشری، ظاهر خواهد شد.

ملاحظه می‌کنید که در موضوع انتظار، همواره توجه به خدای متعال وجود دارد، این بُعد توحیدی انتظار، توجه به خدا و طلب فرج از درگاه خدا، از مهم‌ترین اصول این اعتقاد و باور است. منتظران باید همیشه، متوجه درگاه کبریای الهی باشند، روی دل به سوی خدا کنند و از پیشگاه لایزال، طلب گشایش و فرج نمایند، این تعلیم را پیشوایان ما یاد کرده‌اند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «أَفْضَلُ أَعْمَالِ امْتِي، اِنْتِظَارُ الْفَرَجِ، أَفْضَلُ أَعْمَالِ مَنْ لَلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ» (صدوق، ۱۴۰۵، ج ۲، ص ۳۷۷)؛ بهترین اعمال امت من، انتظار رسیدن فرج از نزد خدای عزیز جلیل است...».

انتظار فرج، چشم به راهی برای پیاده شدن تمام ابعاد توحید در حکومت واحد جهانی است؛ زیرا تنها در این حکومت است که توحید در تمام ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، تربیتی و... پیاده خواهد شد. (حکیمی، ۱۳۷۳، ص ۲۶۵)

ب. تبلور در نبوت: بُعد دیگر انتظار عارفانه، توجه به پیامبران، مکتب ایشان و تجدید عهد با آنان و هم چنین توجه به مقام هدایت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است. منتظران، چشم به راه کسی هستند که در او، صفات و آثار پیامبر صلی الله علیه و آله، گردآمده است. هر کس دوست دارد؛ آدم، شیث، نوح، ابراهیم، موسی، عیسی، داود، سلیمان و یوسف علیهم السلام، ... و محمد صلی الله علیه و آله را ببیند، می تواند آنان را در «مهدی صلی الله علیه و آله» بیابد. او می آید تا آرمان و اهداف پیامبران را تحقق بخشد و دین خدایی را بگستراند و ندای توحید را به هر سو ببرد. مهدی صلی الله علیه و آله، از اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله است، او فرزند فاطمه علیها السلام و نواده و دوازدهمین وصی و جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله است. چون ظاهر گردد، پرچم پیامبر صلی الله علیه و آله را در دست گیرد و به سنت پیامبر صلی الله علیه و آله عمل کند. نخستین اصحاب او ۳۱۳ تن به شماره اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله در جنگ «بدر» خواهند بود. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از آمدن او خبر داده و درباره او بسیار سخن گفته است؛ زیرا او آشکار گردد، دین جدش پیامبر صلی الله علیه و آله را رواج دهد و حاکم سازد. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۲، ص ۱۳۱)

می نگرید که این اوصاف، توجه دادن به اصل نبوت و تأکید بر مقام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و یاد کردن از اعتقاد، مکتب و پیامبران است. در احادیث نیز، به این مسأله اشاره شده و به طور دقیق، رابطه مسأله مهدی، غیبت، انتظار و رابطه ایمانی منتظران مهدی با نبوت و پیامبری، ذکر نموده است. از جمله، در این سخن از امام جعفر صادق علیه السلام آمده است: هر کس از شما در حال انتظار ظهور حاکمیت دین خدا بمیرد، مانند کسی است که در خدمت قائم باشد و در خیمه او... بلکه مانند کسی است که در رکاب قائم بجنگد؛ نه به خدا سوگند، بلکه مانند کسی است که در رکاب پیامبر صلی الله علیه و آله شهید شده باشد. (همان، ج ۵۲، ص ۱۲۶)

در واقع اهداف نهایی و آرمان های والای پیامبران که رسیدن به هدف خلقت؛ یعنی نایل شدن انسان به قرب الهی است، به طور وسیع در زمان قائم آل محمد صلی الله علیه و آله تحقق خواهد یافت و انتظار ظهور، چشم به راهی و زمینه سازی برای رسیدن به آرمان همه انبیا و امامان است.

ج. تبلور در امامت: اعتقاد به امامت نیز در انتظار، به خوبی مشاهده می شود، مهدی صلی الله علیه و آله، وصی صدیقان و خاتمه طاهرین علیهم السلام است. امامان پیشین یکایک، او را یاد کرده اند، او فرزند و یادگار ایشان و ادامه دهنده راه آنان است. امام مهدی صلی الله علیه و آله، مظهر قائم جاری امامت، قطب نمای حرکت در اقیانوس بزرگ هستی و مشعل راه حیات و تکلیف است. وجود امام مهدی صلی الله علیه و آله و انتظار ظهور او، بزرگ ترین تأکید بر اصل امامت و رهبری است. در قرآن و در احادیث، بر شناخت امام و ادامه خط امامت در دوران غیبت تأکید بسیار شده است. امام صادق علیه السلام می فرماید: امام خود را

بشناس! اگر امام را شناختی، چه ظهور، زود اتفاق افتد یا دیر، به تو زبانی نمی‌رساند. (همان، ج ۵۲، ص ۱۴۱)

هم چنین در احادیث و تعالیم ائمه طاهریین علیهم‌السلام، تأکید شده است که در عصر غیبت، راه امامان را بپیمایید، از تعالیم و احکام آنان پیروی کنید، به تولای آنان (قرار گرفتن در خط امامان و پیروان ایشان) چنگ زبید و از دشمنان ائمه علیهم‌السلام و قرار گرفتن در خط مخالفان، دوری جویند.

د. تبلور در عدل: بُعد عدل و دادگری و توجه به آن نیز در مسأله انتظار، روشن است. انتظار امام مهدی عجل‌الله‌تعالی چشم داشتن به ظهور عدل است. عدل جهانی، عدل آفاقی و انفسی. مهدی عجل‌الله‌تعالی مظهر اسمای الهی است، از جمله دو اسم مبارک: «عادل و حکیم». اوست که جهان پر از بیداد را آکنده از داد می‌سازد و عدل خدایی را در همه جا و همه سو گسترش می‌دهد. به طور کلی، تداعی معنای عدل، از شنیدن واژه انتظار، از بدیهیات است. انتظار؛ یعنی چشم به راه امامی بودن که چون بیاید جهان را از عدل و داد مملو سازد.

ه. تبلور در معاد: معاد، بازگشت انسان نزد خدا، ورود به جهان پایدار و شروع زندگی اصلی حیات خالص است و مرگ، دروازه این راه است. انسان از هنگام احتضار (یعنی حاضر شدن مرگ و رسیدن مقدمات آن) در جریان حیات بعدی خویش قرار می‌گیرد و عالم دیگر او آغاز می‌گردد. انسان با مرگ، هست می‌شود، از هستی مخلوط، ناقص و ناپایدار به هستی خالص، کامل و پایدار منتقل می‌گردد. دوران حیات انسان، یک کلاس و یک امتحان، مرگ، اعلام ختم جلسه امتحان و رستاخیز، روز نمره خوانی و اعلام نتیجه است. به هر حال، در امر انتظار عارفانه، اصل اعتقادی بسیار مهم، معاد و بازگشت مسؤولانه نزد خداوند، همواره حضور دارد، این حضور در سه جهت نمودار است:

اول: امام مهدی عجل‌الله‌تعالی، به هنگام ظهور، ستمگران را کیفر می‌دهد و ظالمان را به سزای اعمال خود می‌رساند، مومنان را عزیز می‌دارد و رحمت الهی را به سزواران می‌چشانند و این خود نمونه‌ای از چگونگی معاد و رستاخیز است.

دوم: هنگام ظهور، گروهی از پاکان و پلیدان، به جهان باز می‌گردند و به تعبیر قرآن کریم: (وَأَيُّكُمْ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا) «از هر امتی، دسته‌ای را باز می‌گردانیم.» (نمل: ۸۳) و این خود قیامت صغرا و نشانه‌ای برای قیامت کبراست.

سوم: ظهور امام مهدی عجل‌الله‌تعالی از «اشراف ساعت»؛ یعنی علائم قیامت است. یکی از علائم و نشانه‌های حتمی قیام، قیامت و فرارسیدن رستاخیز، ظهور امام مهدی عجل‌الله‌تعالی است. مهدی عجل‌الله‌تعالی

پیش از قیامت می آید، تا او نیاید و حکومت عدل را در جهان برپا ندارد، عمر جهان به سر نمی رسد و قیامت برپا نمی گردد.

بدین سان می نگریم که مسأله انتظار موعود، رابطه ای بسیار عمیق با اصل اعتقادی معاد دارد و به طور کلی «انتظار» شاخص منور ابعاد عقاید حقه است. (حکیمی، ۱۳۷۳، ص ۲۶۶)

۴. اثر تربیتی

اساس انتظار عارفانه، دین داری در کنار پرداختن به نیازهای دنیوی است، چنان که در روایات آمده است: برای صاحب الامر عَلَيْهِ السَّلَام غیبتی طولانی است که در این دوران، هر کس باید پروای الهی پیشه سازد و به دین خود چنگ زند. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۲، ص ۱۳۵) هر کس بخواهد در شمار اصحاب قائم باشد، باید چشم به راه باشد و پارسایی پیشه کند و کردار با ورع داشته باشد. (همان، ص ۱۴۰) هم چنین امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام فرمودند: «حکومت امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام به یقین تأسیس خواهد شد، پس هر کس علاقه مند است که از اصحاب و یاران قائم عَلَيْهِ السَّلَام باشد باید به طور کامل مراقبت کند، تقوا و پرهیزگاری را شیوه خویش گرداند، خود را به اخلاق نیک و انسانیت مزین سازد و آن گاه در انتظار فرج قائم آل محمد عَلَيْهِمُ السَّلَام باشد. هر کس برای ظهور قائم ما این چنین آمادگی و انتظاری داشته باشد، اما توفیق نصیبش نشود و پیش از ظهور آن حضرت، اجلس فرا رسد، به اجر و ثواب یاران آن حضرت نائل می گردد. (نعمانی، بی تا، ص ۲۰۰) انتظار عارفانه، فردی را تربیت می کند که با پروای الهی، خویشتن را به خدای خویش و آن هدف متعالی نزدیک گرداند و آن حقیقت راستین را در حیات دنیوی خویش حاضر ببیند و از این رو، زندگی خود را معنا بخشد.

یکی از آثار مهم تربیتی موضوع انتظار، نفی پوچ گراییی و ایجاد امید است، بنا بر گفته ماربین محقق آلمانی، از جمله مسائل اجتماعی بسیار مهمی که همیشه می تواند موجب امیدواری و رستگاری شیعه باشد، اعتقاد به وجود حجت عصر و انتظار ظهور اوست؛ زیرا باور شیعه این است که انسان، هنگامی که به بستر می رود، با این اندیشه بخوابد که چون صبح برخیزد، حجت عصر، ظهور کرده و او باید برای بارش، آماده باشد. (عمیدی، ۱۳۸۶، ص ۳۰۴)

ناامیدی و بدبینی به حیات دنیوی، ترس و دلهره، مسلخی است که فراراه انسان نیهیلیست امروزی قرار گرفته است. انتظار ظهور منجی، به منزله نوعی استراتژی، مسیر آدمی را برای رفع نابسامانی های روحی و ادراکی، بدبینی و از خودبیگانگی، هموار می سازد و بشر را از تباهی می رهاند.

از این رو، با ترسیم افقی روشن، فراسوی حیات این جهان بشر، سبب می‌گردد، آدمی برای رسیدن به آن فرجام نیک گام نهد و بدبینی به آینده را از خود بزدايد و با نگرشی الهی به آن فرجام، زندگی فعلی خویش را معنا بخشد و توجه خود را متوجه مبدأ متعالی نماید. از سوی دیگر انسان می‌داند که «أَفْضَلُ أَعْمَالٍ إِنْتِظَارُ الْفَرَجِ». (نعمانی، بی‌تا، ج ۲، ص ۵۴۷)؛ پس سختی‌های راه و مسیر زندگی را برای خویشتن هموار می‌سازد و در مسیر زندگی دلهره‌ای ندارد و ترس و یأسی درباره آینده به خود راه نمی‌دهد. (همان)

نتیجه‌گیری

اعتقاد به منجی موعود نه تنها باوری شیعی یا اسلامی است؛ بلکه موضوعی انسانی است که بشر با الهام فطری خود، آن را دریافته و فارغ از هر نوع دین، عقیده و مکتب، به انتظار آینده‌ای است که موعود در آن ظهور کند؛ بنابراین، اندیشه در مورد آینده، یکی از دغدغه‌های فکری بشر است و همواره بشر با این سؤال مواجه بوده است که آینده بشریت در جهان چگونه خواهد بود؟ آیا چیزی هست که او را امیدوار کند؟

در میان مکاتب مختلف، تنها مکتب انتظار عارفانه شیعه است که می‌تواند پاسخ قانع‌کننده‌ای به پرسش فوق بدهد؛ زیرا شیعه، عارفانه در انتظار انسانی کامل و معصوم است که از هرگونه عیب و نقصی مبرا است؛ لذا در زمان غیبت که در انتظار امام زمان خویش است، برای ظهور حضرت و حکومت واحد جهانی اسلام، زمینه‌سازی می‌کند؛ زیرا انتظار، احساس مسؤولیت، وظیفه و حرکت به سوی هدف‌های اسلامی را در منتظر ایجاد می‌کند و در تمامی ابعاد زندگی فردی، اجتماعی، فرهنگی و... تأثیر می‌گذارد. خلاصه این‌که اثراتی که در انتظار حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه له بر منتظر مترتب می‌شود، منتظر را به جایی می‌رساند که او را از برترین افراد در زمان خود، و عمل او را برترین عبادات قرار می‌دهد.

امید است خداوند همه را از منتظران واقعی ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه له قرار دهد و ظهور حضرتش را نزدیک گرداند.

فهرست منابع

* قرآن کریم

۱. آصفی، محمدمهدی، **انتظار پویا**، تحقیق: تقی متقی، قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الکریم، ۱۳۸۳.
۲. بالادستیان، محمد امین و دیگران، **نگین آفرینش**، قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الکریم، ۱۳۸۳.
۳. جوادی آملی، عبدالله، **عصاره خلقت**، قم: اسرا، ۱۳۷۹.
۴. حکیمی، محمدرضا، **خورشید مغرب**، تهران: دفتر نشر و فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۳.
۵. حیدری، عزیزالله، **انتظار و انسان معاصر**، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۱.
۶. خمینی، روح الله، **صحیفه نور**، تهران: مرکز مدارک انقلاب اسلامی، ۱۳۶۹.
۷. رضوان، حیدر، **آثار تربیتی انتظار**، قم: مرکز جهانی علوم اسلامی، ۱۳۸۵.
۸. صافی گلپایگانی، لطف الله، **امامت و مهدویت**، چاپ سوم، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۷۵.
۹. صدوق، محمد بن علی، **کمال الدین و تمام النعمه**، قم: انتشارات اسلامی جامعه مدرسین، ۱۴۰۵.
۱۰. صمدی، قنبرعلی، **آموزه انتظار و زمینه سازی ظهور**، فصلنامه مشرق موعود، ۱۳۸۸.
۱۱. عمیدی، ناصر هاشم، **در انتظار ققنوس**، ترجمه و تحقیق: مهدی علیزاده، چاپ دوم، قم: انتشارات مؤسسه امام خمینی، ۱۳۸۶.
۱۲. قزوینی، محمد بن یزید، **سنن ابن ماجه**، تحقیق: محمد فؤاد عبدالباقی، بیروت: انتشارات دارالفکر، بی تا.
۱۳. کورانی، علی، **معجم الموضوعی لاحادیث الامام المهدی عجل الله تعالی فرجه الکریم**، قم: مؤسسه المعارف الاسلامیه، ۱۴۱۱ق.
۱۴. مجلسی، محمدباقر، **بحار الانوار الجامعة الدرر اخبار الائمه الاطهار**، چاپ دوم، بیروت: مؤسسه الوفاء لإحياء التراث، ۱۴۰۳ق.
۱۵. مصطفوی، حسن، **التحقیق فی کلمات القرآن الکریم**، چاپ اول، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۱.
۱۶. مطهری، مرتضی، **قیام و انقلاب مهدی**، چاپ پنجم، قم: انتشارات صدرا، ۱۳۸۹.
۱۷. معین، محمد، **فرهنگ فارسی**، چاپ هشتم، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۱.
۱۸. مکارم شیرازی، ناصر، **مهدی انقلاب بزرگ**، چاپ دوم، قم: انتشارات هدف، ۱۳۵۶.
۱۹. نعمانی، محمد بن ابراهیم، **الغیبه**، تحقیق: علی اکبر غفاری، تهران: انتشارات صدوق، بی تا.

نقش زن منتظر در مقابله با تهاجم فرهنگی با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری مَدَظَلَّةُ التَّعَالَى

مریم خان‌جان زاده^۱

مقدمه

در طول تاریخ تشیع، یکی از نقش‌های بی‌بدیل زنان به ویژه زن منتظر، دفاع از ولایت و تلاش برای حفظ این ارزش الهی است. به ویژه، در عصر غیبت که نقش و تاثیر زنان، بسیار پررنگ است. زنان، به عنوان نیمی از جمعیت جامعه، نقشی بسیار مهم و تاثیرگذار در خانواده و اجتماع دارند. با توجه به اهمیت این نقش، دشمنان اسلام، تمام تلاش خود را برای ضربه زدن به این قشر به کار می‌برند.

دشمن، با به کارگیری ابزارهای گوناگون مانند: شبکه‌های ماهواره‌ای، اینترنتی، تبلیغات برای مصرف‌گرایی و تجمل‌گرایی و... سعی در جذب حداکثری زنان دارد. حال این سؤال پیش می‌آید که نقش زن منتظر در مقابله با تهاجم فرهنگی چیست؟

امروزه، قدرت‌های بزرگ، جنگ نرم را آغاز نموده و در پی تاثیرگذاری بر اذهان، عقاید و افکار عمومی هستند؛ زیرا جنگ نرم بسیار آسان‌تر و سریع‌تر می‌تواند تاثیر خود را بر باورها و تفکرات و

۱. طلبه سطح ۳ کلام (گرایش مهدویت) جامعه الزهرا (ع.ج.ا).

حتی سبک زندگی بگذارد؛ از این رو جنگ نرم بر جنگ سرد غلبه دارد. اینجاست که به اهمیت و نقش سازنده زن منتظر، در جامعه پی می‌بریم.

زن منتظر، با شناخت حربه‌های دشمن و آگاهی نسبت به ارزش‌های دینی و ولایی خود، همراه با نیروی عشق و محبت امام عصر عجل‌الله تعالی فرجه‌الکبری، در سایه ولایت فقیه و حکومت اسلامی به مقابله با تهاجم فرهنگی غرب می‌پردازد. زن منتظر، با کمک از جاذبه‌های فطری (لطافت) که خداوند در وجودش به ودیعه نهاده است، فکر و قلب افراد خانواده و اطرافیان خود و به تبع آن، دیگر افراد جامعه را به سمت حضرت، جلب نموده و با ارائه راه‌کارها و رفتارهای مهدوی و با ایجاد کنش و جاذبه در افراد جامعه، در مقابله با ارزش‌های پوچ دنیای غرب به ستیز می‌پردازد.

تعریف مفاهیم

أ. تهاجم فرهنگی

تهاجم فرهنگی، مترادف اصطلاح امپریالیسم فرهنگی؛ یعنی اعمال قدرت به منظور اشاعه ارزش‌های فرهنگی امپریالیسم در میان ملل جهان سوم و تباه کردن فرهنگ این ملت‌هاست. به این معنا که مجموعه‌ای سیاسی یا اقتصادی، برای اجرای مقاصد خود و اسارت یک ملت، به بنیان‌های فرهنگی آن ملت هجوم می‌برد؛ در این هجوم، باورهای تازه‌ای را به زور و به قصد جایگزینی با فرهنگ و باورهای ملی، از آن ملت وارد کشور می‌کنند. (خامنه‌ای، ۱۳۷۴، ص ۳)

تهاجم فرهنگی، مانند کار فرهنگی، حرکتی آرام و بی‌سرو صداست و مهاجم فرهنگی، در صدد سلطه فرهنگی قرار دارد. تهاجم فرهنگی، هم برای بی‌اعتقاد کردن نسل جدید و هم بی‌اعتقاد کردن به دین و اصول انقلابی و نیز به آن تفکر فعالی که امروز استکبار و قلمرو قدرت‌های استکباری را به خطر و وحشت انداخته، انجام می‌گیرد. (همان، ص ۴)

ب. منتظر

منتظر، از ریشه انتظار در لغت به معنای چشم به راه بودن و نگران بودن است. (زیبیدی، ۱۳۸۵، ق،

ج ۱، ص ۷)

منتظر از نظر روان‌شناسی، کیفیتی روحی است که سبب پیدایش حالت آمادگی می‌شود، برای آنچه انتظار می‌رود و نقطه مقابل آن یأس و ناامیدی است و از نظر اصطلاحی به معنای آن است

که فرجام تاریخ، با عدالت و سعادت جهانی رقم خواهد خورد. (موسوی اصفهانی، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۲۱۸) در دانشنامه اسلامی، منتظر به کسی گفته می‌شود که چشم به راه ظهور و قیام جهانی نجات‌دهنده بزرگ موعودهاست و منتظر باید از نظر عملی و فکری و اعتقادی نیز انتظار و آمادگی خود را نشان دهد و تنها با لقلقه زبان و ادعای چشم به راه بودن، نمی‌توان خود را منتظر واقعی دانست.

زن منتظر و ارزش‌های شناختی او در مقابله با تهاجم فرهنگی

۱. زن منتظر و شناخت و باور به امام عصر عَلَيْهِ السَّلَام

در مکتب اسلام، بر مسأله ولایت و اهمیت آن تاکید فراوان شده است. ارزش ولایت و امامت در نزد آموزه‌های اسلام، به حدی است که در منابع حدیثی شیعه و سنی، با عبارات متعدد از پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نقل شده که: «مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مَيْتَةً جَاهِلِيَّةً؛ هرکس بمیرد و امام زمانش را نشناسد به مرگ جاهلیت از دنیا رفته است.» (طبرانی، ۱۴۱۵، ج ۱۰، ص ۳۵۰)

شناخت امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام، به سبب ویژگی‌های ویژه‌ای هم‌چون ولادت پنهان، زیست پنهان، امتحانات دشوار و... از اهمیت دوچندانی برخوردار است. فردی که منتظر است و خود را مهیای ظهور حضرت می‌سازد، در مرحله نخست، با شناخت صحیح، انگیزه لازم را در خود ایجاد می‌کند. در واقع، این معرفت و شناخت، زمینه‌ساز اقدامات بعدی، در گرایش‌ها و کردار فردی است. فرد منتظر، اگر به شناخت و معرفت امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام راه نیابد، نشانگر آن است که، خدای خود را نشناخته و از دین گمراه گردیده است. (سلیمیان، ۱۳۸۳، ص ۲۱۰)

برای درک معرفت صحیح، باید از خدای متعال یاری طلبید و راه یافتن زنان در این زمینه (معرفت)، از طریق عاطفه و احساسات هموارتر و بسی راحت‌تر است؛ زیرا دوستی و محبت، از شناخت و معرفت ناشی می‌گردد و شناخت خداوند و ائمه معصومان عَلَيْهِمُ السَّلَام ایجاد محبت و مودت می‌نماید. این ارتباط عاطفی برای زنان بسیار آسان‌تر از مردان است؛ زیرا زنان در بخش دل و قلب و گرایش و جذب، موفق‌تر از مردان هستند. (همان، ص ۲۱۰)

از این رهگذر به دست می‌آید که زن منتظر، با شناخت امام عصر خود و با اطاعت از ولی خدا، دیگر هیچ‌گاه ولایت ائمه کفر و تسلیم در مقابل وسوسه‌های شیطان و تهاجمات فکری و فرهنگی را نخواهد پذیرفت؛ زیرا زن منتظر، امام زمان و صاحب ولایت خود را با تمام زیبایی‌های آن وجود

مقدس، شناخته و خود را تحت ولایت و تربیت آن حضرت درآورده و ایشان را ناظر بر تمام اعمال خویش می‌داند. (معین‌الاسلام، ۱۳۸۹، ص ۵۶)

ب. زن منتظر و شناخت دشمن

هر اندیشه مهم و تاثیرگذار، در میان افرادی که منافع خویش را از ناحیه آن اندیشه، در خطر می‌بینند، با ستیزه‌جویی‌ها و معاندت‌های فراوانی روبه‌رو می‌گردد. اندیشه و فرهنگ مهدویت نیز، با توجه به گستره تاثیرگذاری آن، به ویژه در میان زنان که انعطاف‌پذیرتر هستند، با دشمنی‌های فراوانی روبه‌رو گردیده است.

برای مبارزه با تهاجم فرهنگی غرب؛ نخست، باید دشمن و ارزش‌های آن را بشناسیم تا جذب گرایش‌های آن نشویم. دوم، با آگاه ساختن دیگران از هویت دشمن، نقشه‌ها و اهداف آنان را آشکار نماییم. از این رو مقام معظم رهبری می‌فرماید: «ما طرفدار آگاهی و آشنایی هستیم. نمی‌گوییم از دشمن بی‌اطلاع بمانیم، تفکرات آنها تفکراتی است مبتنی بر معرفت‌شناسی مادی و غیرالهی که این خود تفکر غلطی است.» (بیانات رهبری، ۱۳۹۳/۱/۳۰)

چون پایه و اساس تفکرات غرب، مادی است، نگاه آنها یک نگاه کاسب‌گرانه و اقتصادی به شمار می‌آید. در اروپایی که زن، حق مالکیت نداشت و دارایی زن، متعلق به پدر یا شوهرش بود، با پدید آمدن انقلاب صنعتی و کارخانجات، حضور کارآمد زن شاغل در کارخانجات با دستمزد کمتر برای سرمایه‌داران مطرح گردید. آن زمان بود که برای زن، حق مالکیت قائل شدند؛ زیرا قصد داشتند با کشاندن زن به کارخانه‌ها مزد کمتری به او بپردازند. از این رو، سیاست‌هایی که براساس آنها و وضعیت کنونی در اروپا و به طور عمده دنیای غرب، پیش آمده، با نگاه مادی همراه است. زن از بعد نگاه غربی، وسیله‌ای برای اطفای شهوت است و این غیرقابل کتمان است. (بیانات رهبری، ۱۳۹۰/۱/۳۰)

در محیط اجتماعی غرب، هرچه زن پوشش کمتری داشته باشد، مطلوب‌تر بوده و هیچ فلسفه دیگری جز برای اینکه چشم هرزه هوس‌آلود مرد، بهره‌مند شود را ندارد. (همان، ۱۳۹۳/۱/۳۰)

در نتیجه، شناخت دشمن و نوع نگرش غرب، موجب می‌گردد تحت تأثیر تبلیغات و سخنان به ظاهر زیبای غرب قرار نگیریم؛ زیرا دشمن، به بی‌بندوباری و ولنگاری در زنان، لباس دموکراسی و «لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ» و به بدحجابی، لباس حجاب اسلامی می‌پوشاند. (ترقی، ۱۳۸۳، ص ۱۸)

ج. زن منتظر و شناخت توانایی‌های خود (خود باوری)

زنانی که می‌خواهند، در جامعه منتظر، مثمر‌تر بوده و دیگران را در راستای اهداف جامعه منتظر تربیت نمایند؛ ابتدا باید توانایی‌های خود را باور داشته باشند. زن منتظر، آمده است که پله‌های نردبان را به سوی صعود الی الله طی نموده و به سمت انسان کامل که نزدیک‌ترین انسان، به پروردگار است و وجودش سراسر کمال و فضیلت است، حرکت نماید. زن منتظر امیال و غرایز خود را در خدمت رشد و تعالی خویش قرار می‌دهد و به همین سبب، لذت و نشاط او بیش از انسان مادی است؛ زیرا او می‌داند، حرکت در مسیر انتظار، حرکت در مسیر تکامل است. (همان، ۱۳۹۳/۱/۳۰)؛ او زنی است که هم دین، حجاب، ظرافت‌ها و رقت‌ها و لطافت‌های خود را حفظ می‌نماید و هم دیگران را دعوت به ارزش‌های دین می‌کند و نیز مانع از نفوذ ارزش‌های بیگانگان در جامعه می‌گردد. (خامنه‌ای، ۱۳۸۶، ص ۶۶)

زن منتظر و ارزش‌های فرهنگی او در مقابله با تهاجم فرهنگی

أ. زن منتظر و توسعه فرهنگ علم و دانش

دشمنان فرهنگ مهدویت، برای دستیابی به اهداف شوم خود، با گسترش اندیشه‌های غرب و تبلیغ جریان‌های انحرافی، سعی در تخریب فرهنگ دینی و مهدویت دارند، به ویژه اینگونه تهاجمات، اغلب در محافل بانوان، جایگاه مناسب‌تری برای رشد و توسعه می‌یابد، یکی از رسالت‌های زن منتظر در حیطه فرهنگی، مقابله با این جریان‌ها، از روی بصیرت و آگاهی است. (معین‌الاسلام، ۱۳۸۹، ص ۱۷۰)

در واقع زن منتظر، با مجهز کردن خود به سلاح علم و معرفت، نسبت به مبانی دینی خود، بصیرت کافی را دارد و اجازه رشد و گسترش مبانی فرهنگ بیگانه در میان قشر زنان، وجود ندارد. در روایتی از امام باقر علیه السلام نقل شده: «در روزگار آن حضرت (امام مهدی علیه السلام) زنان در خانه‌هایشان، به طریق کتاب خدا و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله قضاوت می‌کنند.» (مجلسی، ۱۴۱۵، ج ۵۳، ص ۹۴)؛ یعنی آن‌قدر سطح فرهنگ اسلامی و دینی بالا می‌رود که زنان می‌توانند فقیه و دین‌شناس باشند، می‌توانند با باز کردن قرآن، خودشان حقایق دین را از آن بفهمند. شما ببینید چنین جامعه‌ای چقدر نورانی است. (خامنه‌ای، ۱۳۸۵، ص ۹۴)

از این رو زن منتظر، باید خود را برای رسیدن به چنین مقامی آماده نماید. حضور زنان در

مجامع علمی، به ویژه علوم اسلامی، در حوزه و دانشگاه‌ها برای پرورش اعتقادات اسلامی در جامعه، در زمان حاضر که بیش از نیمی از جمعیت دانشگاه‌ها را دختران تشکیل می‌دهند، در مقابله با تهاجمات، نقشی اساسی ایفا می‌کند.

ب. زن منتظر و گسترش فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر

زنان منتظر باید به سهم خود، در راه اصلاح جامعه و از میان بردن عقاید بیگانه، بکوشند و با احیای امر به معروف و نهی از منکر در دو سطح خانواده و اجتماع، به انجام این فریضه الهی اقدام نمایند. زن منتظر باید در سطح خانواده و محیط خانه، فرهنگ مهدویت و عشق و یاد امام عصر عجل الله تعالی فرجه الصریح را با رفتار خود به گونه‌ای زنده و پویا نگه‌دارد که فرزندان از کودکی با این فرهنگ خو گرفته و با امام زمان خود، رابطه قلبی و عاطفی برقرار نمایند و حضور حضرت صاحب الامر را در خانه احساس کنند. (معین الاسلام، ۱۳۸۹، ص ۱۷۰)

در سطح جامعه نیز زن منتظر، با پیروی از الگوهای ربانی، چون حضرت زهرا علیها السلام و حضرت زینب کبری علیها السلام که حتی در حال اسارت هم دست از رسالت الهی برنداشتند و بر اساس آیه: «وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ» (آل عمران: ۱۰۴)، چون سدی مستحکم در مقابل زشتی‌ها و پلیدی‌ها بایستند. اگر زنان منتظر، برای مقابله با هجوم فرهنگ غرب، یکدیگر را ارشاد نمایند، هیچ قدرتی تاب تحمل این نیروی عظیم را نخواهد داشت و علت آن که دشمن برای تحقق اهداف خود، ابتدا زنان را با فرهنگ خود همراه می‌کند، آن است که از این سو، ضربه به پیکره جامعه اسلامی، وارد نماید. (همان، ص ۱۷۰)

ج. زن منتظر و رواج فرهنگ عفاف و حجاب

زن منتظر، با حجاب اسلامی خود که نمونه بارز یک زن مسلمان و با ایمان است، می‌تواند الگویی برای دختران و زنان و منتظران ظهور باشد. در واقع، توجه به رعایت حجاب، نشان‌گر نابودی تبلیغات مسموم فرهنگ غرب است. دنیای استکبار سرشار از جاهلیت مدرن، قصد دارد این تفکر را القا نماید که ارزش و اعتبار زن در این است که خود را در مقابل چشم مردان بیاراید تا چشمان هرزه، او را تحسین کنند. در واقع امروزه چیزی که در دنیا از سوی فرهنگ غرب بساطش پهن است، برهمنی پایه و اساس استوار است که زن را

ابزاری مادی و وسیله التذاذ مردان قرار می‌دهند. (بیانات رهبری، ۱۳۷۴، ص ۲۷۹)

زن منتظر، با درایت و فهم خود، به دیگر زنان جامعه، این هشدار و آگاهی را می‌دهد که برنامه‌ها و تبلیغات غرب، برای نابودی و به اسارت کشیدن زنان است و دشمنان قصد دارند با کمک گرفتن از ابزارهای تبلیغاتی مدرن، زنان جامعه را غرق در فساد و تجمل‌گرایی نمایند و از آنان به نفع سیاست‌های بلندمدت خود بهره‌جویند. (معین‌الاسلام، ۱۳۸۹، ص ۳۴)

حال، زن منتظر، با شناخت صحیح عقاید و باورهای خود و با عشق به ولایت امام عصر عجل‌الله تعالی فرجه‌الکریم، مشت محکمی بر دهان مهاجمان غربی و برنامه‌های آنان می‌زند.

شیوه‌ها و راه‌کارها

آ. آگاه کردن مردم از اهداف فرهنگ‌سازان غربی

نخستین راه ترویج ارزش‌های اسلامی - مهدوی در جامعه، این است که درباره این ارزش‌ها به صورت منطقی و استدلالی بحث کنیم؛ یعنی فواید احیای هر ارزش و ضررهای به کارگیری روش‌های مخالف آن (فرهنگ غرب) را در جامعه بیان کنیم و با جمع‌بندی منطقی، نتیجه بگیریم که باید فلان ارزش احیا شود و یا فلان شیوه نادرست، یک ضد ارزش است و باید با آن مقابله کنیم و نادرست بودن آن را با استدلال اثبات کنیم. در این راه می‌توانیم از اصول و قواعد روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و... نیز بهره بگیریم.

در واقع، آنچه ما را از تبلیغات مسموم غرب مصون نگاه می‌دارد، توجه به این امر است که برنامه‌های استعماری و فرهنگی غرب، برای حاکم کردن ارزش‌های ضد اسلامی است. برای نمونه، اگر فیلمی را تماشا می‌کنیم، توجه داشته باشیم که تحت تاثیر پیام‌های گویا و یا مخفی فیلم قرار نگیریم. ما باید آگاه و آماده باشیم تا تحت تاثیر شیوه‌های رفتاری، طرز پوشش و طرز آرایش و... آنها قرار نگیریم (به ویژه که زنان در دقت کردن به مسائل ریز و جزئیات حساس ترند.) و با آن مقابله کنیم. (مصباح یزدی، ۱۳۷۶، ص ۱۴۴)

ب. هجوم فرهنگی بر ضد فرهنگ غرب

نکته مهم این است که باید از شیوه‌های تهاجمی غرب بر ضد آنها استفاده کرد. همان‌گونه که آنها برای ترویج ارزش‌های خود، از این شیوه، بهره می‌گیرند، ما نیز هنرمندانی داشته باشیم که

ارزش‌های دینی ما را در قالب فیلم‌نامه، نمایش‌نامه، کتاب، رمان و... جذاب، زنده و پویا ترویج نمایند، تا دیگران تحت تاثیر آن قرار گیرند. (برای مثال: خانم محبهبه‌ای که از هر لحاظ نمونه است و تحسین کل جامعه و کل دنیا را برمی‌انگیزد.) نه این‌که در مقابل دشمن موضع انفعالی داشته باشیم و فقط دفاع کنیم. (همان، ص ۱۴۵)

ج. ترویج ارزش‌های معنوی و مهدوی

زن منتظر، برای ترویج ارزش‌ها و باورهای خود الگو می‌خواهد، حال اگر الگوی او فاطمه زهرا علیها السلام و زینب کبری علیها السلام باشد، وظیفه‌اش عبارت است از: فهم درست، هوشیاری در درک موقعیت‌ها و انتخاب بهترین کارهاست، ولو با فداکاری و ایستادگی برای انجام تکلیف بزرگ الهی‌ای که بر عهده دارد. به سبب نقش ممتاز ولی خدا و اهل بیت مطهرشان در راهی از تاریکی‌ها و ضلالت‌هاست که مومنان در عصر غیبت و دوران آخرالزمان به خواندن دعای غریب به خصوص این فراز از دعا: «اللَّهُمَّ عَرَفْنِي حُجَّتَكَ فَإِنَّكَ إِن لَّمْ تُعْرِفْنِي حُجَّتَكَ صَلَّيْتَ عَنِّي؛ بارخدا! حجتت را به من بشناسان که اگر حجتت را به من معرفی نکنی، از دینم گمراه می‌شوم.» سفارش شده‌اند. از این رو، با داشتن الگوی نمونه‌ای برای زنان از اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام، می‌توان به آسانی راه را از بی‌راهه شناخت. با معرفی این الگوها بررسی و تبیین سیره اهل بیت علیهم السلام و استفاده از احادیث، روایات و داستان‌ها در جهت درونی کردن ارزش‌های دینی و معنوی تلاش کرد.

زن منتظر می‌تواند به عنوان مربی خانواده و عامل اصلی انتقال ارزش‌ها در جامعه مهدوی، نقش مهمی را ایفا نماید. منتظرپروری، تربیت نسل مهدوی و بیان اهمیت این موضوع در میان بانوان، یکی از مهم‌ترین ارزش‌هاست. از راه‌های دیگر ترویج روش‌های معنوی، احیای جلسات خانگی و هیئات ویژه بانوان است. با بیان مسائل روز، رفع شبهات، تشریح اهداف دشمن و نشان دادن حقیقت الگوهای غربی به بانوان و دختران جوان در این محافل، آنها را به شرکت در این مجالس و محافل، ترغیب می‌نماید. آگاه‌سازی بانوان از برگزاری این‌گونه محافل، از طریق سایت ویژه زنان و انتظار، از دیگر راه‌هاست. برگزاری مسابقات با هدف آشنایی زنان از ائمه اطهار و امام زمان علیه السلام و دادن هدایا و ایجاد محیطی شاد و تجلیل از مقام زنان به سبب نقش اساسی و مهمی که در خانواده ایفا می‌نمایند و از همه مهم‌تر نقشی که در زمینه‌سازی برای ایجاد حکومت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الیه دارند، از جمله اقداماتی است که می‌توان برای ترویج ارزش‌های معنوی و مهدوی به کار برد.

نتیجه‌گیری

۱. دشمن، با بهره‌گیری از نقطه‌ضعف‌هایی مانند: عدم آگاهی و شناخت زنان نسبت به ارزش‌های دینی و حقوق و تکالیف خود، نادیده انگاشتن نهاد خانواده و سست نمودن پایه و بنیان آن، حقیر شمردن نقش‌های زنانه از جمله خانه‌داری، ایجاد روحیه بی‌اعتنایی به ارزش‌های اخلاقی از یک سو و ارائه وعده‌های فریبنده از سوی دیگر، قصد دارد برای همسان‌سازی فرهنگی زنان ما با فرهنگ غرب، بیشترین بهره را دریافت نماید.
۲. برای تضعیف نقش مهاجمان، با توجه به رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در مورد زنان، به عنوان بهترین مفسر و تبیین‌کننده جایگاه زن در اسلام، ضرورت دارد که برنامه‌ای برای رشد و تعمیق فکرو عمل زنان طراحی گردد.
۳. با فراهم آوردن زمینه‌های لازم جهت تقویت روحیه خودباوری، آخرت‌گرایی و عشق به امام عصر عجل الله تعالی فرجه الکریم، در فکرو قلب زنان و دختران جامعه، مانع از ایجاد معضلاتی همچون تأثیرپذیری از فرهنگ غرب، افزایش طلاق، تزلزل خانواده، اعتیاد، فحشا و... شویم و در این راه از وجود مقدس امام عصر عجل الله تعالی فرجه الکریم و اطاعت از نایب برحقش، مقام معظم رهبری (مدظله العالی) یاری طلبیم.

فهرست منابع

* قرآن کریم

۱. ترقی، حمیدرضا، شرحی بر حدیث ولایت، قم: نشر خادم الرضا، ۱۳۸۳.
۲. خامنه‌ای، سیدعلی، فرهنگ و تهاجم فرهنگی، قم: نشر سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۷۴.
۳. _____، زن و بازیابی هویت حقیقی، تهران: نشر انقلاب اسلامی، ۱۳۸۶.
۴. _____، مهدویت از منظر ولایت، اصفهان: حدیث راه عشق، ۱۳۸۵.
۵. زبیدی، محمدمرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، بیروت: نشر دارالهدایه، ۱۳۸۵ق.
۶. سلیمیان، خدامراد، فرهنگنامه مهدویت، چاپ اول، قم: نشر بنیاد فرهنگی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیک، ۱۳۸۳.
۷. طبرانی، سلیمان بن احمد، المعجم الكبير، قاهره: نشر مکتبه ابن تیمیة، ۱۴۱۵ق.
۸. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار علیهم السلام، بیروت: نشر دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۵ق.
۹. مصباح یزدی، محمدتقی، تهاجم فرهنگی، قم: نشر مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ۱۳۷۶.
۱۰. معین الاسلام، مریم، زن منتظر و منتظرپروری، قم: نشر مؤسسه علمی فرهنگی زنان منتظر، ۱۳۸۹.
۱۱. موسوی اصفهانی، محمدتقی، مکیال المکارم، تهران: نشر آفاق، ۱۳۷۵.
۱۲. سایت دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای.

<http://www.khamenei.ir>

اثبات وجود امام زمان در آیات قرآن کریم

عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى
فَرَجَهُ الشَّرِيفَ

سیده مریم سیدعربی^۱

مقدمه

اندیشه مهدویت از اصیل‌ترین مبانی اعتقادی اسلام است که ریشه در قرآن دارد. پایه‌های این اندیشه از زمان رسول اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پی‌ریزی شده است. قرآن کریم اعتقاد مسلمانان به ایده ظهور مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ را با مجموعه‌ای از آیات شریفه تأیید کرده است. باور به وجود مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، اعتقاد به وجود همان ساحلی است که انسان‌های گرفتار در گرداب جهان را به آینده‌ای روشن امیدوار می‌کند. برخی از مردم به دلیل بی‌اطلاعی، از افرادی پیروی می‌کنند که ادعای مهدویت دارند و برخی دیگر بر اثر تبلیغات سوئی که در این زمینه شده، اعتقاد خود را به وجود حضرت از دست می‌دهند. این جاست که اهمیت این تحقیق روشن می‌شود.

اثبات وجود امام زمان عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ متضمن انجام تکلیف برای فرد است. کسی که به وجود امام باور دارد، سعی می‌کند برای تنظیم رابطه خود با مولایش، وظیفه خود را بشناسد و آن را انجام دهد. این خود باعث تقویت روحیه، خودسازی و تهذیب نفس است. اندیشه مهدویت ریشه در قرآن دارد

۱. طلبه سطح ۳ تفسیر جامعه الزهراء ع.ا.ه.

و این کتاب با قاطعیت تمام، پیروزی نهایی حق بر باطل را به مردم نوید می‌دهد. قرآن درباره ظهور و قیام حضرت مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى تَوَجُّهًا لِقَرَّتِ به صورت کلی بحث کرده و بشارت تشکیل حکومت عدل جهانی و پیروزی صالحان را داده است. مفسران شیعه و برخی از مفسران اهل سنت این‌گونه آیات را مربوط به اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، و برخی دانشمندان اسلامی مربوط به حضرت مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى تَوَجُّهًا لِقَرَّتِ دانسته‌اند. برخی از اندیشمندان شیعه، شمار آیات مربوط به مهدویت را افزون بر ۱۲۰ آیه ذکر کرده‌اند که می‌توان به کتاب‌های مفصل در این زمینه مراجعه نمود. در این مقاله از مجموعه آیاتی که ناظر به این موضوع است و صراحت بیشتری دارد، تنها چند آیه، مطرح و بررسی می‌شود.

۱. صالحان و مستضعفان وارث زمین خواهند شد

«وَأُزِيدُ أَنْ كُنْتُ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَنَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَنَجَعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»؛ «و خواستیم به کسانی که در آن سرزمین فرودست شده بودند منت نهیم و آنان را پیشوایان مردم گردانیم و ایشان را وارث زمین کنیم.» (قصص: ۵)

این آیه یک قانون کلی است و در شکل فعل مضارع و مستمر بیان شده تا تصور نشود به مستضعفان بنی‌اسرائیل و حکومت فرعونیان اختصاص داشته است. می‌فرماید: ما می‌خواهیم چنین کنیم. آیات فوق هرگز سخن از یک برنامه موضعی و خصوصی مربوط به بنی‌اسرائیل نمی‌گوید؛ بلکه بیان یک قانون کلی برای همه اعصار و اقوام است. نمونه‌ای از تحقق این مشیت الهی، ظهور حکومت بنی‌اسرائیل و زوال حکومت فرعونیان، و نمونه کامل‌تر آن، حکومت پیامبر اسلام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و یارانش بعد از ظهور اسلام بود. نمونه گسترده‌تر آن نیز ظهور حکومت حق و عدالت، در تمام کره زمین به وسیله حضرت مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى تَوَجُّهًا لِقَرَّتِ است. (مکارم شیرازی، ج ۱۶، ص ۲۷)

در این آیه خداوند پرده از روی اراده خود در مورد مستضعفان برداشته و چهار امر را بیان می‌فرماید:

۱. ما می‌خواهیم آنها را مشمول نعمت‌های خود کنیم؛
 ۲. ایشان را پیشوا نماییم؛
 ۳. آنها را وارثان حکومت جباران قرار دهیم؛
 ۴. حکومت قوی به ایشان بدهیم.
- در روایات اسلامی می‌خوانیم که اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَامُ در تفسیر این آیه اشاره به ظهور بزرگ کرده‌اند و

حضرت علی علیه السلام در تفسیر این آیه می‌فرمایند: «این گروه آل محمد علیهم السلام هستند. خداوند مهدی آنها را بعد از زحمت و فشاری که بر آنان وارد می‌شود، برمی‌انگیزد و به ایشان عزت می‌دهد و دشمنانشان را خوار می‌کند.» (محسنی، ۱۳۷۶، ص ۱۰۹)

این آیه چنانکه از بیانات ائمه معصوم علیهم السلام و تفاسیر برمی‌آید، آیه‌ای است امیدبخش مبنی بر این‌که روزی صالحان و مستضعفان، وارث زمین خواهند شد. این آیه نویدبخش پیروزی حق بر باطل و ایمان بر کفر، و بشارتی به همه انسان‌های آزاده، خواهان حکومت عدل و داد و برچیده شدن بساط ظلم و جور است که طبق روایات ما این حکومت به دستان حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه بنا خواهد شد.

۲. زمین را شایستگان به ارث می‌برند

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾؛ «همانا در زبور پس از ذکر،

نوشتیم که زمین را بندگان شایسته ما به میراث خواهند برد.» (انبیا: ۱۰۵)

در این آیه به یکی از روشن‌ترین پاداش‌های دنیوی صالحان اشاره شده است.

زبور: مجموعه‌ای از مناجات‌ها، نیایش‌ها و اندرزهای داوود پیامبر علیه السلام.

ذکر: در اصل به معنای چیزی که مایه تذکر و یادآوری باشد، ولی در آیه به کتاب آسمانی

حضرت موسی علیه السلام تفسیر شده است.

ارض: به مجموعه کره زمین گفته می‌شود، مگر اینکه قرینه خاصی در کار باشد.

ارث: یعنی چیزی که بدون معامله و داد و ستد به کسی انتقال می‌یابد. در قرآن کریم گاهی معنای تسلط و پیروزی یک قوم ناشایست یا در مورد در اختیار گرفتن موهبت‌ها و امکانات آنها گفته شده است.

با توجه به اضافه شدن بندگان به خدا، ایمان و توحید آنان روشن می‌شود و با توجه به کلمه «صالحون» همه شایستگی‌ها به ذهن می‌آید: عمل و تقوا، علم و آگاهی، قدرت، قوت و تدبیر. هنگامی که بندگان با ایمان این شایستگی‌ها را برای خود فراهم سازند، خداوند نیز یاری می‌فرماید تا بر مستکبران غلبه یابند، دست‌های آلوده مستکبران را از حکومت بر روی زمین کوتاه کنند و دارنده میراث‌های آنها گردند. بنابراین وجود ایمان و کسب شایستگی‌های بایسته دلیل پیروزی بر دشمنان و حکومت بر روی زمین است نه استضعاف. مستضعفان جهان تا زمانی که این دواصل را زنده نکنند، به حکومت روی زمین نخواهند رسید. (سلیمان، ۱۳۸۹، ج ۱، ص ۳۴)

و نیز در روایاتی که برای تفسیر این آیه به کار رفته، به حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه اشاره شده است. از امام باقر علیه السلام نقل شده: «این بندگان صالح، همان آل محمد صلوات الله علیهم هستند که خداوند مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه آنان را پس از کوشش ایشان، مبعوث می‌کند. پس ایشان را عزت داده، دشمنانشان را ذلیل خواهد کرد.» (شیخ طوسی، ۱۴۱۱ق، ص ۱۸)

جالب توجه است که در مزامیر داوود، از کتب عهد قدیم، همین تعبیر که در آیات فوق اشاره شده آمده است. با وجود تمام تحریفات در این کتاب‌ها، این قسمت، همچنان از دستبردها مصون مانده است. در مزمور ۳۷، جمله ۱۱، می‌خوانیم: «اما حلیمان، وارث زمین خواهند شد و از فراوانی سلامتی متلذذ خواهند گردید.» در همان مزمور جمله ۲۹، چنین آمده است: «و اما نسل شدید منقطع خواهد شد، صالحان وارث زمین خواهند بود و در آن تا ابد سکونت خواهند نمود.» (مکارم شیرازی، ج ۱۳، ص ۵۶۶)

از این آیات و روایات و همچنین جملات به کار رفته در مزامیر داوود، به طور کامل آشکار است که همه به یک اتفاق و رویداد مربوط است و طبق روایات، آن اتفاق، ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه است.

۳. مومنین حکمرانان روی زمین خواهند شد

«وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلِيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ»؛ «خداوند به کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، وعده داده است که حتماً آنان را در این سرزمین جانشین خود قرار دهد، همانگونه که کسانی را که پیش از آنها بودند، جانشین خود قرار داد و آن دینی را که برایشان پسندیده است به سودشان مستقر کند و بیمشان را به ایمنی مبدل گرداند، تا مرا عبادت کنند و چیزی را با من شریک نگردانند، و هر کس پس از آن به کفر گراید؛ آنانند که نافرمانند.» (نور: ۵۵)

آنچه از این آیه برمی‌آید این است که خدای سبحان به کسانی که ایمان آورده و عمل صالح انجام می‌دهند، وعده می‌دهد که به زودی جامعه را برایشان تکوین می‌کند، جامعه‌ای به تمام معنا صالح که از لکه ننگ کفر، نفاق و فسق، پاک باشد. زمین را ارث بَرَد و در عقاید افراد آن و اعمالشان جز دین حق چیزی حاکم نباشد؛ ایمن زندگی کنند، ترسی از دشمن داخلی یا خارجی نداشته باشند، از کید نیرنگ بازان و ظلم ستمگران و زورگویی زورگویان آزاد باشند. این مجتمع طیب و

طاهر، با صفاتی که از فضیلت و قداست دارد، هرگز تاکنون در دنیا منعقد نشده و جهان از روزی که پیامبر ﷺ مبعوث به رسالت گشته تاکنون چنین جامعه‌ای به خود ندیده است، لاجرم اگر مصداقی پیدا کند، در روزگار مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه خواهد بود؛ چون اخبار متواتری که از رسول خدا ﷺ و ائمه اهل بیت علیهم السلام در خصوصیات آن جناب وارد شده، از انعقاد چنین جامعه‌ای خبر می‌دهد. البته این در صورتی است که روی سخن در آیه را نه تنها متوجه حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه؛ بلکه متوجه مجتمع صالح بدانیم. (طباطبایی، ۱۳۷۶، ج ۱۵، ص ۲۲۰)

- در این آیه خداوند به کسانی که ایمان آورده و اعمال صالح انجام داده‌اند وعده می‌دهد که به یقین آنان را خلیفه روی زمین خواهد کرد؛ همانگونه که به پیشینیان خلافت روی زمین را بخشید. در مجموع، این آیه نشان‌گر این است که خداوند به گروهی از مسلمانان صالح و مومن، سه نوید می‌دهد:
۱. جانشینی و حکومت روی زمین؛
 ۲. نشر آیین حق به طور اساسی و ریشه‌ای در جهان؛
 ۳. از میان رفتن اسباب ترس و ناامنی.

نتیجه این‌که مردم در این دوران با نهایت آزادی، خدا را می‌پرستند، فرمان‌های او را گردن می‌نهند، هیچ شریک و شبیهی برای او قائل نمی‌شوند و توحید خالص را در همه جا می‌گسترانند. در تفاسیر مختلف شیعه، از امام سجاد علیه السلام در ذیل همین آیه چنین بیان شده: «به خدا سوگند! آنها شیعیان ما هستند. خداوند این کار را برای آنها به دست مردی از ما انجام می‌دهد که مهدی این امت است. زمین را پیر از عدل و داد می‌کند، آن‌گونه که از ظلم و جور پرشده باشد.» (مکارم شیرازی، ج ۱۴، ص ۵۶۸) هم چنین از اهل بیت پیامبر علیهم السلام نقل شده که این آیه درباره مهدی آل محمد علیهم السلام می‌باشد. (طوسی، ۱۳۷۲، ج ۷، ص ۱۵۲)

در نتیجه، این آیه وعده جمیلی به مومنین؛ یعنی کسانی است که عمل صالح هم دارند. به مؤمنین وعده می‌دهد که به زودی جامعه صالحی، مخصوص به خودشان برپا می‌کند، زمین را در اختیارشان قرار می‌دهد، دینشان را در زمین متمکن می‌سازد، امنیت را جایگزین ترسی که داشتند می‌کند؛ امنیتی که به واسطه آن، دیگر از منافقین و کید آنان و از کفار و جلوگیری‌هایشان بیمی نداشته باشند، خدا را آزادانه عبادت کنند و چیزی را شریک او قرار ندهند. با توجه به آیات و روایات فوق، می‌توان گفت که این وعده جمیل، در زمان امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه شکل می‌گیرد که عدالت را در جامعه برقرار می‌کند.

۴. پیروزی اسلام و جهانی شدن آن

«هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ»؛ «او کسی است که پیامبرش را با هدایت و دین درست فرستاد، تا وی را بر هرچه دین است پیروز گرداند، هرچند مشرکان خوش نداشته باشند.» (توبه: ۳۳)

این آیه شریفه، که با همین الفاظ در سوره آمده و با تفاوت مختصری در سوره فتح تکرار شده است، از رویدادی مهم خبر می‌دهد و نشان از اهمیت جهانی شدن اسلام و فراگیری این آیین بر روی زمین است. برخی از مفسران، پیروزی مورد بحث آیه را به معنای پیروزی منطقه‌ای و محدود گرفته‌اند که در عصر پیامبر ﷺ یا در زمان‌های بعد از آن برای اسلام و مسلمین صورت پذیرفت؛ اما با توجه به این‌که در آیه، هیچ قید و شرطی نیست و از هر نظر مطلق است، دلیلی ندارد که معنای آن را محدود کنیم. مفهوم آن، پیروزی همه‌جانبه اسلام بر سراسر ادیان جهان است؛ یعنی سرانجام اسلام سراسر کره زمین را فراگرفته و بر تمام جهان، چیره خواهد شد. شکی نیست که در حال حاضر این موضوع تحقق نیافته، اما این وعده حتمی خدا، به تدریج محقق خواهد شد. شیخ صدوق؛ از امام صادق علیه السلام در تفسیر این آیه نقل می‌کند:

به خدا سوگند! هنوز تأویل این آیه نازل نشده و نخواهد شد تا آن‌که قائم عجل الله تعالی فرجه الشريف خروج کند. وقتی او ظهور کرد، دیگر هیچ کافر به خدا و منکری نمی‌ماند، مگر این‌که از خروج آن حضرت ناراحت می‌شود. حتی اگر کافری در دل سنگی پنهان شود، آن سنگ می‌گوید: ای مومن! در دل من کافری پنهان شده. مرا بشکن، او را بیرون بیاور و به قتل برسان. (ابن بابویه قمی، ۱۳۷۲، ج ۲، ص ۶۷)

علامه طباطبایی؛ پس از ذکر این حدیث در ذیل آیه شریفه می‌نویسد:

نظیر این روایت را عیاشی از ابی‌مقدم از ابی‌جعفر علیه السلام و نیز از سماعه از امام صادق علیه السلام نقل می‌نماید و طبرسی مانند آن را از ابی‌جعفر علیه السلام روایت کرده و در تفسیر قمی آمده است: این آیه درباره قائم آل محمد علیه السلام نازل شده و این‌که درباره آن حضرت نازل شده، بدین معناست که خروج او تأویل این آیه است. از روایت صدوق هم این برداشت استفاده می‌شود. (طباطبایی، ۱۳۷۶، ج ۹، ص ۳۹۲)

همان‌گونه که از آیه و تفسیر آن آشکار است، سرانجام اسلام پیروزی حکومت آن جهانی می‌شود. البته در این‌که این موضوع تحقق پیدا نکرده است شکی نیست، اما بی‌شک در آینده محقق خواهد شد. طبق روایات، تکامل این برنامه، هنگامی خواهد بود که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف ظهور کند و برنامه جهانی شدن اسلام را تحقق بخشد.

۵. بقية الله خير لكم

«بَقِيَّةُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ»؛ «ذخیره الهی برای شما معتبر است، اگر مومن باشید.» (هود: ۸۶) درست است که در آیه مورد بحث، مخاطب، قوم شعیب بوده و منظور از بقية الله، سود و سرمایه حلال و یا پاداش الهی است، ولی هر موجود نافع که از طرف خداوند برای بشر باقی مانده و موجب خیر و سعادت او گردد، بقية الله به شمار می آید. بر این اساس تمام پیامبران الهی و پیشوایان بزرگ، و تمام رهبران راستینی که پس از مبارزه با دشمن سرسخت، برای یک قوم و ملت باقی می ماندند، از این نظر بقية الله اند.

از آن جایی که مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشريف آخرین پیشوا و بزرگ ترین رهبر انقلابی، پس از بعثت پیامبر اسلام صلى الله عليه وآله است، یکی از روشن ترین مصادیق بقية الله و شایسته ترین فرد به این لقب است، به ویژه که تنها باقی مانده بعد از پیامبر و امامان است. (سلیمان، ۱۳۸۹، ج ۱، ص ۴۴)

از امام صادق عجل الله تعالی فرجه الشريف پرسیدند: آیا می توان قائم عجل الله تعالی فرجه الشريف را امیرالمومنین خطاب کرد؟ حضرت فرمودند: نه، این لقبی است که خداوند به علی عجل الله تعالی فرجه الشريف داده و هرگز کسی جز او را نمی توان به این نام نامید، و هر کس به این نام نامیده شود کافر است. گفتند: پس او را چه نامیم؟ حضرت فرمودند: بگوئید السلام عليك يا بقية الله. سپس امام عجل الله تعالی فرجه الشريف آیه فوق را تلاوت فرمودند. (مجلسی، ۱۳۸۶، ج ۱، ص ۳۷۳)

در این که بقية الله از اسامی و القاب ویژه مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف است، در کتب روایی ما، مؤیدات فراوانی وجود دارد که روشن ترین آنها روایت زیر از امام باقر عجل الله تعالی فرجه الشريف است. این روایت را ایشان حدود یک قرن پیش از ولادت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف بیان نموده و فرموده اند: امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف اولین سخنرانی خود را در مکه معظمه، پس از تلاوت این آیه می فرماید: «أنا بقية الله في أرضه». (محسنی، ۱۳۷۶، ص ۱۰۰)

۶. جمع شدن یاران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف

«وَلِكُلِّ وُجْهَةٍ هُوَ مَوْلِيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»؛ «و برای هر کسی قبله ای است که روی خود را به آن می گردانند، پس در کارهای نیک بر یکدیگر پیشی بگیرید. هر کجا که باشید، خداوند همگی شما را به سوی خود باز می آورد. در واقع خدا بر همه چیز تواناست.» (بقره: ۱۴۸)

در روایات متعددی از اهل بیت عجل الله تعالی فرجه الشريف، عبارت «أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا» به جمع شدن یاران و اصحاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف هنگام ظهور، تفسیر شده است. امام باقر عجل الله تعالی فرجه الشريف درباره این آیه

فرمودند: منظور، اصحاب امام قائم عَلَيْهِ السَّلَام است که سیصد و چند نفرند. به خدا سوگند! منظور از امت محدود، آنان هستند. به خدا سوگند! در یک ساعت همگی جمع می‌شوند، همچون پاره‌های ابر پاییزی که بر اثر تندباد جمع و متراکم می‌گردد. (کلینی، ۱۳۷۲، ج ۸، ص ۳۱۳)

این تفسیر از مفاهیم بطون آیه است، چراکه طبق روایات، قرآن گاهی معانی متعددی دارد که یک معنای آن ظاهری و عمومی است، و معنای دیگر آن، درونی و به اصطلاح بطن آیه است، که جز پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و امامان معصوم عَلَيْهِمُ السَّلَام و کسانی که خدا بخواهد، از آن آگاه نیستند. از منظر روایات، خدایی که قدرت دارد ذرات پراکنده خاک انسان‌ها را در قیامت، از نقاط مختلف جهان جمع‌آوری کند، به آسانی می‌تواند یاران مهدی عَلَيْهِ السَّلَام را نیز در یک روز و یک ساعت، برای افروختن نخستین جرقه‌های انقلاب و تأسیس حکومت عدل جهانی و پایان دادن به ظلم و ستم، گرد آورد. (سلیمیان، ۱۳۸۹، ج ۱، ص ۴۳)

علامه طباطبایی؛ در ذیل آیه می‌نویسد:

در اخبار فراوانی از طریق شیعه، نقل شده این آیه درباره اصحاب قائم آل محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است و از بعضی استفاده می‌شود؛ این از باب تطبیق است. (طباطبایی، ۱۳۷۶، ج ۱، ص ۴۶۷)

با توجه به تفاسیری که از این آیه وجود دارد و هم‌چنین روایات فراوانی که در رابطه با ظهور حضرت و جمع شدن یاران ایشان هست، و هم‌چنین قدرت مطلق خداوند و این‌که هرچه درست است انجام می‌دهد؛ پس می‌تواند پس از ظهور، یاران حضرت را یک جا جمع کند.

۷. جهانی شدن آیین توحید

﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾؛ «آیا جز دین خدا می‌جویند و حال آن‌که هر که [و هر چه] در آسمان‌ها و زمین است، خواه و ناخواه او را گردن نهاده است، و همه به سوی او بازگردانده می‌شوند.» (آل عمران: ۸۳)

در تفسیر این آیه شریفه و جهانی شدن آیین توحید و حاکمیت آخرین دین خدا در سراسر جهان، روایات چندی از حضرات معصومین عَلَيْهِمُ السَّلَام رسیده است که به تعدادی از آنها در اینجا اشاره می‌کنیم:

۱. امام باقر عَلَيْهِ السَّلَام در مورد ظهور حضرت قائم عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید: «هنگامی که حضرت قائم عَلَيْهِ السَّلَام قیام کند، هیچ آبادی و سرزمینی در روی کره زمین باقی نمی‌ماند، مگر این‌که ندای لا اله الا الله و محمداً رسول الله در آنجا بلند شود و این همان گفتار خدای تعالی است ﴿وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ

وَالْأَرْضِ» و حضرت صاحب الامر عَلَيْهِ السَّلَام جزیه را نمی پذیرد، چنان که رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نمی پذیرفت و این، همان قول خدای تعالی است که با کافران بجنگید تا هیچ فتنه‌ای باقی نماند و دین تماماً از آن خدا باشد... (عیاشی، بی تا، ج ۱، ص ۲۰۷)

۲. در تفسیر همین آیه شریفه از حضرت امام جعفر صادق عَلَيْهِ السَّلَام نقل شده که فرمود: «هنگامی که حضرت قائم مهدی عَلَيْهِ السَّلَام قیام کند، هیچ نقطه‌ای در روی زمین باقی نمی ماند، جز این که بانگ لا اله الا الله و محمداً رسول الله در آنجا بلند شود». (همان)

۸. ایمان همه به حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَام

«وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيداً»؛ «و هیچ یک از اهل کتاب نیست جز این که پیش از مرگ، به او ایمان می آورد.» (نسا: ۱۵۹)

پیش از آن که درباره تفسیر این آیه شریفه سخنی گفته شود، لازم است نکته‌ای را یادآور شویم و آن این که در مورد ضمیر «موت» دو احتمال وجود دارد؛ در یک احتمال منظور، اهل کتاب است و در احتمال دیگر حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام است. بنابر احتمال اول، معنای آیه شریفه این است که: «احدی از اهل کتاب نیست جز این که پیش از مرگ به حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام ایمان آورد.» و بنابر احتمال دوم، معنای آیه چنین خواهد بود: «و احدی از اهل کتاب نیست، جز اینکه پیش از مرگ حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام به او ایمان خواهد آورد.»

برخی از مفسران اهل سنت که احتمال اول را برگزیده‌اند، به ناچار توجیهاات عجیب و غریبی در مورد آیه شریفه می‌گویند، در حالی که بنابر احتمال دوم، معنای آیه بسیار روشن است؛ چون طبق عقیده قطعی ما مسلمانان، حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام هنوز زنده است و بعد از ظهور حضرت بقیة الله عَلَيْهِ السَّلَام، او نیز از آسمان نزول کرده و از یاران و اصحاب آن حضرت خواهد بود. روایات وارد شده از معصومان عَلَيْهِمُ السَّلَام در تفسیر آیه مورد نظر بدین گونه آمده است:

۱. علامه قندوزی حنفی، در تفسیر آیه مزبور از محمد بن مسلم از حضرت امام باقر عَلَيْهِ السَّلَام روایت کرده که فرمود: «حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام پیش از روز رستاخیز به دنیا فرود می‌آید؛ پس پیروان هیچ ملتی، نه یهود و نه غیریهود، باقی نمی‌ماند، مگر این که پیش از مرگشان به او ایمان می‌آورند، و حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام پشت سر حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَام نماز می‌خواند.» (قندوزی، ۱۳۸۲، ص ۱۲۰)

۲. بسیاری از دانشمندان بزرگ شیعه در ذیل آیه مزبور، در کتب تفسیری و حدیث، از شهر بن حوشب

روایت کرده‌اند که گفته است: روزی حجاج به من گفت: آیه‌ای در کتاب خدا هست که مرا ناتوان ساخته است. گفتم: ای امیر! کدام آیه است؟ گفت این آیه: «وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ» (نساء: ۱۵۹) این آیه به صراحت می‌گوید: احدی از اهل کتاب نیست، جز این‌که پیش از مرگش به حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَامُ ایمان می‌آورد، در صورتی که من یهودی و نصرانی را می‌آورم و گردن می‌زنم و چشم به دهان او می‌دوزم و می‌بینم که دیده از جهان فرو می‌بندد و لب‌هایش را حرکت نمی‌دهد و اعترافی نمی‌کند.

۳. گفتم: ای امیر! معنای آیه آن‌طور نیست که شما تصور کرده‌اید. گفت: پس چگونه است؟ گفتم: پیش از آن‌که قیامت برپا شود، حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَامُ به زمین باز می‌گردد، و در زمین هیچ یهودی و مسیحی و غیر از آنها باقی نمی‌ماند، جز این‌که به او ایمان می‌آورد و او در پشت سر حضرت مهدی عَجَلُ اللَّهِ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفُ نماز می‌خواند. حجاج گفت: وای بر تو! این معنا را از کجا آورده‌ای؟ گفتم: آن را محمد بن حسین بن علی بن ابی‌طالب عَلَيْهِ السَّلَامُ به من فرموده است. حجاج گفت: به خدا سوگند! آن را از چشمه زلال معرفت آورده‌ای. (طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۳، ص ۲۱۱)

این حدیث در کتب اهل سنت نیز نقل شده است، و در بسیاری از کتب حدیثی، تفسیر و کلامی آنها تقدیم شده که ضمیر «موت» به حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَامُ بر می‌گردد. به هر حال، حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَامُ پیش از قیامت، به هنگام ظهور حضرت مهدی عَجَلُ اللَّهِ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفُ به ایشان می‌گروند. زیرا امام زمان عَجَلُ اللَّهِ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفُ الواح تورات را که در آنها علامات امام عصر عَجَلُ اللَّهِ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفُ و نشانه‌های ائمت و رهبری او موجود است، از فلسطین یا غاری در انطاکیه بیرون می‌آورد و پیروان سایر ادیان نیز به سبب معجزاتی که از آن حضرت می‌بینند، به ایشان ایمان می‌آورند. (هاشمی، ۱۳۸۰، ص ۲۵۴)

۹. از بین رفتن فتنه‌ها

«وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ»؛ «با کافران بجنگید تا فتنه‌ای باقی نماند و دین یکسره از آن خدا باشد.» (انفال: ۳۹)

محمد بن مسلم می‌گوید: «محرر امام محمد باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ بودم. عرض کردم: تأویل قول خداوند تعالی در سوره انفال که می‌فرماید: «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ» چیست؟ فرمود: تأویل این آیه هنوز نیامده است و هنگام آشکار شدن تأویل آن، با مشرکان پیکار خواهد شد، تا وقتی که یگانگی خدای تعالی را بپذیرند و شرکی در روی زمین باقی نماند، و این در زمان قیام قائم ما خواهد بود.»

در یک روایت دیگر از آن حضرت نقل شده است که فرمود: «تأویل این آیه هنوز نیامده است. هنگامی که قائم ما عجل الله تعالی فرجه الیه قیام کند، هر کس که زمان او را درک کند، تأویل این آیه را می‌بیند که هر کجا را تاریکی شب فراگیرد، آیین محمد ص آنجا را فرا خواهد گرفت، تا این که دیگر شرکی بر روی زمین باقی نماند.».

نکته مهمی که باید در اینجا ذکر شود، این است که تعبیر این حدیث بسیار جالب است؛ به ویژه که به جای روشنایی روز، از تاریکی شب مثال آورده است؛ زیرا شمول تاریکی بیش از روشنایی است. چون ممکن است در روی زمین نقطه‌ای یافت شود که نور به آنجا راه پیدا نکند، ولی تاریکی همه جا را فرا می‌گیرد و هیچ نقطه‌ای مستثنی نیست. هنگامی که آفتاب عالم تاب امامت ظهور کند، همه جهان به نور پروردگار، منور می‌شود و آثار قیام شکوهمند آن مهر تابان در تمام ذرات عالم آشکار می‌گردد.

هنوز تأویل این آیه واقع نشده است؛ زیرا همان طور که می‌دانیم، نه در زمان رسول اکرم ص و نه در دوران احدی از خلفا، و نیز در روزگار هیچ یک از اوصیا، زمانی که در آن به جز دین حق، دین دیگری در روی زمین وجود نداشته باشد، به طور کامل در دنیا پدید نیامده است. بنابراین، شکی نیست که چنین وضعیتی تنها در زمان حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه تحقق خواهد یافت. (هاشمی، ۱۳۸۰، ص ۱۱۱)

نتیجه‌گیری

با توجه به آیات شریفه مزبور و آیات دیگر، این معنا به خوبی آشکار می‌شود که دنیا، روزی را در پیش دارد که آیین مقدس اسلام بر تمام ادیان جهان غلبه خواهد کرد، و جز اسلام، دینی بر روی زمین باقی نخواهد ماند. آن عصر درخشان و روزگار طلایی که بشر در انتظار آن است، همان روز قیام پرشکوه منجی بشر و دوران ظهور مبارک مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الیه است. ناگفته نماند، آیاتی که به وجود مقدس مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الیه و ظهور آن حضرت تفسیر و تأویل شده و در منابع معتبر شیعه و سنی ثبت و ضبط گردیده، فراوان است و گردآوری همه آنها در یک جا، به طول خواهد انجامید. از این رو به همین مقدار نگاشته، بسنده شده است.

فهرست منابع

* قرآن کریم

۱. ابوجعفر ابن بابویه قمی، **کمال الدین و تمام النعمه**، تصحیح علی اکبر غفاری، تهران: انتشارات دارالکتب اسلامی، ۱۳۷۲.
۲. سلیمیان، خدامراد، **درسنامه مهدویت**، چاپ ششم، قم: انتشارات مرکز تخصصی مهدویت، ۱۳۸۹.
۳. طباطبایی، محمدحسین، **المیزان**، چاپ پنجم، قم: انتشارات دفتر نشر اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، ۱۳۷۶.
۴. طبرسی، فضل ابن حسن، **مجمع البیان**، تصحیح هاشم رسولی، تهران: انتشارات ناصر خسرو، ۱۳۷۲.
۵. طوسی، محمدحسن، **الغیبه**، چاپ اول، قم: معارف اسلامی، ۱۴۱۱ق.
۶. عیاشی، محمدمسعود، **تفسیر عیاشی**، محقق هاشم رسولی، تهران: انتشارات مکتب العلمیه الاسلامی، بی تا.
۷. کلینی، محمد بن یعقوب، **کافی**، چاپ چهارم، تهران: انتشارات اسوه، ۱۳۷۹.
۸. مجلسی، محمدباقر، **مهدی موعود**، مترجم حسن ابن محمد ولی ارومیه ای، چاپ نهم، قم: انتشارات مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۶.
۹. محسنی، ذبیح الله، **مهدی آخرین سفیر انقلاب**، تهران: انتشارات دانشوران، ۱۳۷۶.
۱۰. مکارم شیرازی، ناصر، **تفسیر نمونه**، چاپ ۲۹، قم: انتشارات دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۲.
۱۱. هاشمی شهیدی، اسدالله، **ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه از دیدگاه اسلام و مذاهب و ملل جهان**، قم: انتشارات مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۰.
۱۲. حافظ بن سلیمان بن ابراهیم قندوزی حنفی، **ینابیع الموده**، تحقیق سید علی جمال اشرف الحسینی، تهران: دارالاسوه للطباعة والنشر، بی تا.

مصاحبه با حجة الاسلام والمسلمين محمد رضا نصوری

حجة الاسلام والمسلمين محمد رضا نصوری در سال ۱۳۴۹ در شهر ساری به دنیا آمد، دروس مقدماتی حوزه را در شهر مقدس قم نزد علما و اساتید برجسته حوزه، آغاز و در مقطع سطح ۳ رشته امامت و مهدویت فارغ التحصیل شد. ایشان در موضوعاتی با عناوین «تاریخ تحلیلی اسلام»، «تاریخ عصر غیبت»، «نقد و بررسی فرقه‌های انحرافی (نقد بابیت و بهائیت)»، «نقد عرفان‌های نوظهور و مدعیان دروغین مهدویت»، در مراکز مختلف حوزوی و دانشگاهی مشغول به تدریس هستند. این استاد حوزه، در طول عمر پر برکت علمی خویش، افزون بر عهده‌دار شدن مسئولیت‌هایی چون؛ رئیس گروه رصد رسانه‌های معاند، رئیس گروه فرقه‌های انحرافی و معاونت تبلیغ و ارتباطات مرکز تخصصی مهدویت، دو کتاب را با نام‌های «قرآن، مهدی و جوانان» و «قرآن، امام مهدی و زنان» تألیف نموده و بیش از ۳۰ مقاله در زمینه‌های تاریخی و مهدویت، مدعیان دروغین، فرقه‌های ضاله بهائیت و نقد کتب مهدوی نگاشته است. آنچه در پی خواهد آمد، حاصل گفت و گو با ایشان است که امیدواریم مقبول طبع شما گرامیان واقع شود.

• به نظر شما ضرورت بحث مهدویت پژوهشی در جامعه امروزی چیست؟

اعتقاد به منجی و موعود، یک نوع دکترین وحدت در میان مردم است، بحث مهدویت با مباحث آینده پژوهی و آرمان شهر که از آرزوهای دیرین بشر بوده، توأم شده است؛ از این رو، باید از مهدویت دفاع کرد و برای این امر ورود مطالعات آینده پژوهی در عرصه کلامی، فلسفی و تاریخی با رویکردهای مختلف در مباحث علمی ضروری است، تحقق این امر به بیان اصول حاکم و رعایت الزامات روش شناختی در مطالعات و روش ها منوط است تا از این طریق راهبرد و استراتژی جامعه و تکالیف متولیان امر در عرصه های مختلف، مشخص شود. مهدویت پژوهی، تمدن ساز آینده بشر است که باید با نگاه هویت بخشی مورد پژوهش قرار گیرد و بر اساس آن راهبردها و رفتارها درست شود.

• باورداشت مهدویت چه کارکردی در زندگی منتظران خواهد داشت؟

مهدویت، تقویت انسان به سوی آرمان گرایی است، پس در زندگی دخالت مستقیم دارد؛ باور به مهدویت در بُعد اجتماعی، انسان را پویا و به آینده امیدوار می کند و از انزوای طلبی می رهااند، در پی آن، فرد برای رسیدن به جامعه مهدوی با نگاه هم دلی و اتحاد در جهت ایجاد عدالت، امنیت و ظلم ستیزی گام برمی دارد. این باور در بعد سیاسی با مشارکت در ارتقای روحیه اطاعت پذیری از قوانین الهی و امام ولی فقیه، باعث نگاه تمدن سازی می شود که فرد بر اساس آینده پژوهی مهدویت، در پی شبیه سازی جامعه منتظر در دوران خود خواهد بود تا بتواند به حداقل های جامعه منتظر نزدیک شود.

• توصیه شما برای ایجاد انگیزه در طلاب خواهر جهت فعالیت های مهدویت پژوهی چیست؟

بنده کوچک تر از آن هستم که توصیه داشته باشم، ولی از باب تجربه کار در مهدویت، دو توصیه برای خواهران طلبه دارم؛ ۱. در مباحث مهدویت عالمانه و با رویکرد استدلالی وارد شوند و از نگاه کهنه گرایی مثل پرداختن به مباحث سطحی مثل بیان خواب و... پرهیز کنند؛ ۲. مخاطب شناسی خود را تقویت کنند و متناسب با آن، موضوعات به روز و کاربردی را با رویکرد عقلی مورد پژوهش قرار دهند.

• لطفاً موضوعات به روز و کاربردی جهت فعالیت های پژوهشی طلاب خواهر با محوریت مهدویت را بیان نمایید.

در این زمینه موضوعات متعددی قابلیت کار پژوهشی دارد، از جمله: اخلاق منتظران و آسیب های

مهدویت؛ مباحث قرآنی مهدویت؛ مباحث منجی در ادیان؛ ویژگی های جامعه مطلوب در قرآن با نگاه به جامعه مهدوی در عصر ظهور؛ موانع تحقق عدالت فراگیر از منظر قرآن؛ مراد از عبودیت و جایگاه آن در عصر ظهور با توجه به آیات قرآن؛ مراد از واسطه فیض و انسان کامل در قرآن.

• منابع، نرم افزارها و سایت های کاربردی با موضوع مهدویت را معرفی نمایید.

مسئله مهدویت، از مهم ترین مباحثی است که نزد متکلمین شیعی مطرح بوده، از این رو کتاب هایی از ایشان به این مسئله اختصاص یافته است. خوشبختانه در دهه های اخیر نیز کتاب های متعددی در این زمینه با موضوعات به روز و کاربردی نگاشته شده و نرم افزارها و سایت های گوناگونی برای استفاده از محققان و پژوهشگران طراحی شده است که به اختصار به این منابع اشاره می کنم:

• کتاب ها:

الغیبة نعمانی؛ الغیبة شیخ طوسی؛ کمال الدین؛ کفایة الاثر؛ منتخب الاثر؛ موسوعه المهدی؛ تاریخ عصر غیبت؛ نگین آفرینش و ...

• نرم افزارها:

کتابخانه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف المهدی ۱/۲؛ نرم افزار یوسف عاشق؛ صاحب الامر عجل الله تعالی فرجه الشریف؛ مرجع مهدویت.

• سایت ها:

مرکز تخصصی مهدویت حوزه علمیه قم (www.mahdi313.ir) . www.mahdi313.net (www.mahdi313.org)

بنیاد مهدویت و آینده پژوهی (www.313 adine.net)

فصل نامه علمی انتظار موعود (www.entizar.ir)

مرکز آموزش مجازی مهدویت (www.mahdaviat.org)

مؤسسه آینده روشن (پژوهشکده مهدویت) ((www. intizar.ir)

شبکه ولایت (www.velayttv.com)

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف (پورتال جامع مهدویت) (www.100000120.com)

مسجد مقدس جمکران (www.jamkaran.info)

مؤسسه موعود عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف (www. mouood.org)

مؤسسه انفاق و تبلیغ امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف (www.329.ir)

معرفی کتاب الغیبه

کتاب **الغیبه** از بهترین، مهم‌ترین و کامل‌ترین منابع شیعه در مورد مسأله غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است. شیخ طوسی در نگارش این اثر ارزشمند و گران بها شیوه‌هایی نو و ابتکاری به کار گرفته است. وی به تمام جنبه‌های غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف اشاره نموده و با استدلال از قرآن و استفاده از روایات پیامبر و ائمه معصومین علیهم السلام و حکم عقل به پاسخ‌گویی شبهات و اشکالات مخالفین پرداخته است.

این کتاب یکی از ده‌ها کتابی است که به این نام نگاشته شده است. قدیمی‌ترین کتاب **الغیبه** مشخص نیست؛ اما کتب تراجم، مجموعه کتاب‌هایی را با این عنوان از قرن دوم به بعد ثبت نموده‌اند. از مهم‌ترین کتاب‌هایی که در این موضوع و با این عنوان قبل از کتاب شیخ طوسی نوشته شده است، می‌توان به **غیبت نعمانی** (م، ۳۶۰ق)، **غیبت شیخ مفید** (م، ۴۱۳ق) و غیبت سیّد مرتضی (م، ۴۳۶ق) اشاره نمود.

درباره نام این کتاب، خود مؤلف نامی را اختیار نکرده، اما آقابزرگ تهرانی آن را **الغیبه** نامیده است. وی در مورد این کتاب می‌گوید: «کتاب **غیبت شیخ طوسی**، متضمن قوی‌ترین براهین عقلی و نقلی بوجود امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و علت غیبت آن حضرت و علائم ظهور ایشان در آخر الزمان است.»

شیخ، این کتاب را حدود سال ۴۴۷ق؛ یعنی تقریباً سیزده سال قبل از وفاتش به نگارش درآورد.

ساختار کتاب

این کتاب در هشت فصل تنظیم شده است:

۱. الکلام فی الغیبه؛
۲. ولادت حضرت و اثبات ولادت ایشان با ادله و اخبار؛
۳. درباره کسانی که امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف را دیده‌اند؛
۴. معجزات حضرت و بعضی از توقیعاتی که از جانب ایشان رسیده است؛
۵. موانع ظهور حضرت؛
۶. اخبار مربوط به سفرها و وکلای آن حضرت؛
۷. مدت عمر حضرت و بیان علائم ظهور؛
۸. بیان بعضی از خصائص، صفات و سیره آن حضرت.

شیخ الطائفه، کتاب را با براهین عقلی بر اثبات امام آغاز می‌کند. به نظر شیخ، در باب غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف به دو گونه می‌توان بحث نمود: «یکی این‌که سخن را از وجوب داشتن رئیس و امام آغاز کنیم و دیگر آن‌که بحث را از متفرع بودن غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف بر ثبوت امامت ایشان پی بگیریم.» ایشان، ابتدا طریق اول را دنبال می‌کند و بر وجوب داشتن امام و وجوب عصمت او دلیل می‌آورد. در این میان به اعتراضی بر نظر سید مرتضی، استاد مصنف، درباره غیبت نیز پاسخ گفته شده است.

پس از آن با توجه به طریق دوم، مبنی بر اقامه دلیل بر امامت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف، نخست فساد اعتقاد فرقه‌هایی چون کیسانیه، ناووسیّه، واقفه، فطحیه و محمدیه بیان شده، که فرقه واقفه بسیار مفصل‌تر از بقیه بحث شده است. در ادامه مسائلی چون حکمت غیبت، چگونگی اقامه حدود در زمان غیبت امام، چگونگی رسیدن به حق در این دوران، کیفیت ولادت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف و چرایی مستور بودن آن و چرایی و چگونگی طول عمر حضرت، آمده است. در مبحث اخیر، در اثبات طبیعی بودن عمر حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشريف، به طول عمر حضرت آدم، نوح و خضر عليه السلام و برخی از معمرین چون لقمان بن عاد، سلمان فارسی، ربیع بن ضبع و شماری دیگر. که نامشان در کتب تاریخ آمده. اشاره شده است.

سخن درباره کسانی که به دیدار حضرت نایل شده‌اند، برخی از معجزات آن حضرت و توقعیات امام، بخش دیگری از کتاب را تشکیل می‌دهد. در ادامه، وکلای مذموم و ممدوح برخی از ائمه علیهم‌السلام (از امام باقر علیه‌السلام به بعد) آورده شده است. از ممدوحین شانزده نفر، کسانی چون: حمران‌اعین، مفضل بن عمر، صفوان بن یحیی و ایوب بن نوح و از مذمومین هفت نفر نظیر: صالح بن محمد سهل همدانی، علی بن ابی حمزه بطائنی و ابوطاهر محمد بن علی بن بلال هستند. پس از این به چهار نایب امام زمان عجل‌الله‌تعالی ورحمه‌الکریم در غیبت صغری؛ یعنی: ابوعمر و عثمان بن سعید عمری، ابوجعفر محمد بن عثمان بن سعید عمری، ابوالقاسم حسین بن روح نوبختی و ابوالحسن علی بن محمد سمی، اشاره شده است.

در پایان کتاب نیز به برخی از مسائل مربوط به غیبت چون: مقدار عمر حضرت، علائم و نشانه‌های ظهور و برخی از صفات، ویژگی‌ها و سیره امام زمان عجل‌الله‌تعالی ورحمه‌الکریم پرداخته شده است.

اهمیت کتاب

کتاب **غیبت طوسی** از با ارزش‌ترین منابع معرفتی مهدویّت است. شیخ، به لحاظ دارا بودن منابع دست اول و مصادر متعدد و احاطه بر احادیث، توانست مجموعه گران سنگی را از ژرف‌ترین مسائل، درباره امامت حضرت مهدی عجل‌الله‌تعالی ورحمه‌الکریم تدوین نماید و در گسستن التقاطات و شبهات، بنای استوار و متین سامان دهد.

ولی اهمیت و ارزش این کتاب را آنگاه می‌توان دریافت که تأملی کوتاه در آثار پیش از شیخ طوسی داشته باشیم. تا پیش از شیخ الطائفه، کتاب‌های نوشته شده در موضوع غیبت حضرت مهدی عجل‌الله‌تعالی ورحمه‌الکریم، یا بیشتر صبغه روایی دارند و یا تنها به بحث‌های عقلی پرداخته‌اند؛ برای مثال دو اثر **الغیبه ابن ابی زینب نعمانی و کمال الدین و تمام النعمه شیخ صدوق** شامل روایات غیبت‌اند که مؤلفان این دو اثر، آنها را در ابواب و موضوعات مختلف دسته‌بندی نموده‌اند. نیز در **الفصول العشرة فی الغیبه شیخ مفید و چهار رساله کوتاه وی و نیز المقنع سید مرتضی** - که هر دو استاد شیخ طوسی بوده‌اند - تنها مباحث عقلی (کلامی) ارائه شده است، ولی در **الغیبه شیخ طوسی** شاهد هستیم که به هر دو جهت توجه شده و در کنار مباحث عقلی، روایات متعددی نیز ذکر شده است. از این رو، می‌توان **الغیبه شیخ طوسی** را جامع مباحث عقلی و نقلی در موضوع غیبت دانست؛ چیزی که تا آن زمان کمتر سابقه داشته؛ اگر نگوییم بی سابقه بوده است.

نسخ چاپی کتاب

۱. این کتاب برای اولین بار در سال ۱۳۲۳ق، در تبریز همراه با کتاب **البیان فی اخبار صاحب الزمان** عَلَيْهِ السَّلَام وَرَجَعَهُ السَّرِيف به صورت سنگی به چاپ رسید.
۲. در سال ۱۳۸۵ق، در نجف اشرف در مطبعة النعمان و با مقدمه آقابزرگ تهرانی در ۲۹۲ صفحه منتشر و همان سال در مکتبه نینوی الحدیثه تهران، افست شده است.
۳. در سال ۱۴۰۹ق، در مکتبه بصیرتی با ۳۰۸ صفحه به چاپ رسیده است.
۴. در سال ۱۴۱۱ق، با مقدمه عبادالله سرشار تهرانی و علی احمد ناصح با ۵۷۰ صفحه در مؤسسه المعارف الاسلامیه قم، به چاپ رسید. این نسخه دارای فهرست آیات قرآن، اسامی انبیا، ملائکه و چهارده معصوم، روات و اعلام، مبهمات، طایفه‌ها و فرقه‌ها، مکان‌ها و زمان‌ها، کتاب‌ها و مصادر تحقیق و فهرست موضوعی است.

فهرست منابع

۱. تهرانی، آقابزرگ، **الذریعة**، بیروت: درالاضواء، بی تا.
۲. طوسی، محمد بن حسن، **الغیبة**، قم: مؤسسه المعارف الاسلامیه، ۱۴۱۱ق.
۳. **کتاب‌شناخت سیره معصومان**، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور.
۴. گرجی، ابوالقاسم، **تاریخ فقه و فقها**، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۷.

نرم افزار کتابخانه مهدویت

این لوح فشرده که به همت مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) تولید و عرضه شده است، شامل متن کامل ۳۱۱ عنوان کتاب در ۶۴۵ جلد از آثار مرتبط با امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف، به زبان فارسی و عربی، در موضوعات: مهدویت در قرآن، احادیث مهدویت، اهل سنت و مهدویت، وظایف منتظران، علائم ظهور، پرسش و پاسخ مهدویت، ادعیه و زیارات مهدویت، بیانات و توقیعات امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف، اشعار مهدویت، حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف، مهدویت در ادیان و مکاتب، کتاب‌شناسی مهدویت، مدعیان دروغین و فرقه‌های انحرافی است

کتاب‌های ارائه شده در این نرم‌افزار عبارت‌اند از: *الغیبة* (نعمانی)، *الغیبة* (شیخ طوسی)، *کمال الدین* (شیخ صدوق)، *منتخب الأثر*، *معجم أحادیث الإمام المهدي* عجل الله تعالی فرجه الشريف، *الإمام المهدي* عجل الله تعالی فرجه الشريف *فی القرآن والسنة*، *اصالت مهدویت در اسلام از دیدگاه اهل تسنن*، *فلسفه حکومت عدل الهی*، *فرهنگ‌نامه مهدویت*.

برخی امکانات و قابلیت‌ها

نمایش متن

- دسترسی به متن و فهرست تمام آثار موجود در برنامه؛
- امکان انتخاب فهرست درختی و گزینشی و ارتباط آنها با متن، به همراه قابلیت تطبیق دوسویه متن و فهرست؛
- قابلیت انتخاب عنوان کتاب، جلد و صفحه به همراه امکان گسترده کردن صفحه متن و فهرست؛
- مقایسه دو متن از یک یا دو کتاب با یکدیگر به صورت همزمان - محدود کردن دامنه متن و فهرست کتب به موارد دلخواه؛
- قابلیت حفظ هریک از متون یا فهرست‌های انتخابی به طور مستقل، جهت دسترسی آسان به آنها؛
- قابلیت ارتباط و مقایسه میان متون موجود در برنامه؛
- دسترسی آسان کاربران به آیات موجود در متون برنامه؛
- متن کامل چند دوره لغت‌نامه با امکان دسترسی به ریشه و مشتق کلمات؛
- ارتباط واژگان متون با لغت‌نامه‌های برنامه، جهت فهم آسان معنا؛
- ارتباط متن و فهرست کتب با بخش‌های دیگر برنامه، نظیر: نمایش، جستجو، قرآن، لغت‌نامه یا کتاب‌نامه؛
- امکان انتقال متن یا فهرست موردنظر به قسمت یادداشت برنامه؛
- قابلیت ذخیره‌سازی و ویرایش متن انتقالی در صفحه یادداشت.

معرفی

انجمن علمی - پژوهشی مهدویت

معاونت پژوهش جامعه الزهراء (ع) به منظور حمایت، تقویت و ترویج فرهنگ پژوهش، ارتقای روحیه و بنیة علمی طلاب مستعد، فراهم آوردن زمینه‌های مناسب برای فعالیت‌های گروهی علمی - پژوهشی و بهره‌گیری از توانمندی و خلاقیت آنان در تحقق توسعه علمی و نهضت تولید علم و جنبش نرم افزاری، در سال ۹۴ به تشکیل انجمن‌های علمی. پژوهشی اقدام نمود.

از جمله این انجمن‌ها، انجمن علمی. پژوهشی مهدویت است؛ موضوع مهدویت به مثابه يك گرایش تخصصی از مباحث علم کلام است که امروزه به عنوان يك معرفت میان‌رشته‌ای در حوزه‌های معرفتی مختلفی چون فلسفه، فقه، سیاست و آینده‌پژوهی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. تشکیل يك انجمن با این عنوان، زمینه مساعدی جهت بازشناسی، بازنگری و تقویت مباحث مهدویت و آینده‌پژوهی، ایجاد بستری مناسب برای گفت وگوهای علمی و هم‌اندیشی میان متخصصان و سامان دادن به پژوهش‌های پژوهشگران و در نتیجه زمینه مساعدی برای نوآوری، نظریه‌پردازی و توسعه و تعمیق علمی در باب این موضوع مهم فراهم می‌کند.

انجمن علمی - پژوهشی مهدویت جامعه الزهراء (ع) تاکنون نشست‌ها و کارگاه‌های مختلفی با عناوین «نشست مدعیان دروغین مهدویت»، «نشست بررسی و نقد ادعای دروغین احمدحسن بصری»، «کارگاه تخصصی معیارهای شناخت حجت الهی از مدعیان دروغین» برگزار کرده و از مرکز تخصصی مهدویت بازدید نموده است.

